

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**SOSYAL YARDIMLARIN YOKSULLUK ÜZERİNE
ETKİLERİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Erdi BAL

İktisat Anabilim Dalı

İktisat Yüksek Lisans Programı

HAZİRAN 2018

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**SOSYAL YARDIMLARIN YOKSULLUK ÜZERİNE
ETKİLERİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

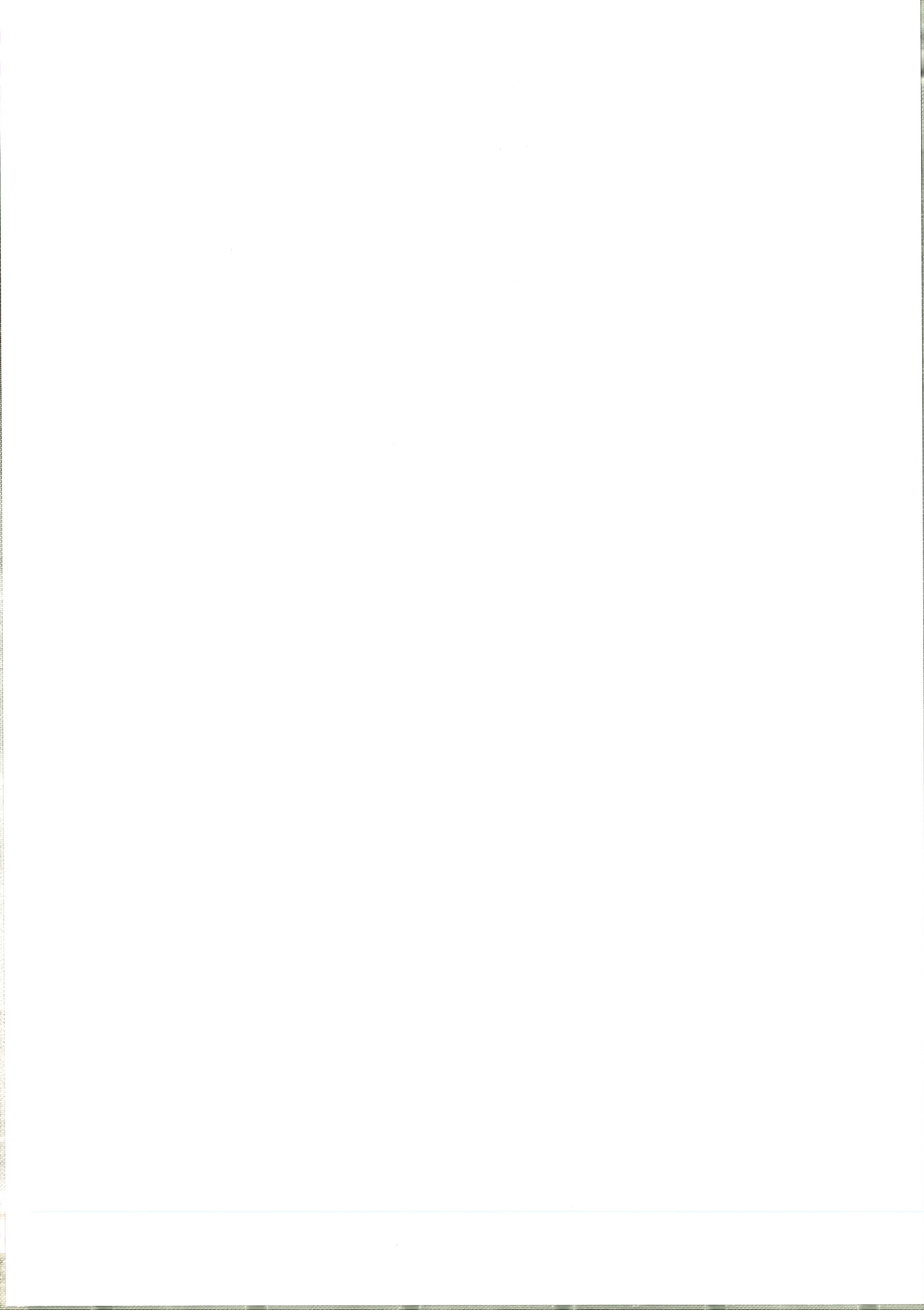
**Erdi BAL
(412121005)**

İktisat Anabilim Dalı

İktisat Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Raziye SELİM

HAZİRAN 2018

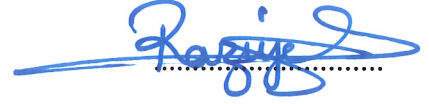

İTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 412121005 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi Erdi BAL, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı "SOSYAL YARDIMLARIN YOKSULLUK ÜZERİNE ETKİLERİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ" başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Raziye Selim
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Raziye Selim
İstanbul Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Haluk LEVENT
Altınbaş Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül KAYAOĞLU
İstanbul Teknik Üniversitesi

Teslim Tarihi : 04 Mayıs 2018
Savunma Tarihi : 07 Haziran 2018

ÖNSÖZ

Başta tez yazım sürecindeki desteklerinden, sabrından ve katkılarından dolayı Prof. Dr. Raziye SELİM'e teşekkürlerimi sunarım.

Bu süreçte desteklerini bir gün olsun esirgemeyen, varlıklarıyla güç veren aileme teşekkür ederim.

Son olarak okulumun bana vermiş olduğu en güzel hediyeler olan Esra ÖZTÜRK ve Damla DURMAZ'a bu süreçteki desteklerinden dolayı ve hep yanımda oldukları için teşekkür ederim

Haziran 2018

Erdi Bal

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	
Error! Bookmark not defined.	
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR.....	ix
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xi
ŞEKİL LİSTESİ.....	xiii
ÖZET.....	xv
SUMMARY.....	xvii
1. GİRİŞ	1
1.1 Tezin Amacı	1
1.2 Tezin ve Kullanılan Metodun Önemi	1
1.3 Tezin Yapısı	2
2. YOKSULLUK VE TÜRLERİ	3
2.1 Yoksulluk	3
2.1.1 Yoksulluk Türleri	4
2.1.1.1 Mutlak yoksulluk	4
2.1.1.2 Göreli yoksulluk.....	5
2.1.1.3 İnsani Yoksulluk	7
2.1.1.4 Kırsal ve Kentsel Yoksulluk	8
2.2 Sosyal Yardımlar	9
2.2.1 Sosyal Yardım Kavramı	9
2.2.2 Türkiye’de Sosyal Yardımlar	10
2.2.3 Türkiye’de Sosyal Yardım Kurumları ve Faaliyetleri.....	10
2.2.3.1 Sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik fonu (SYDTF)	11
2.2.3.2 Sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumu (SHÇEK)	12
2.2.3.3 2022 sayılı kanun kapsamında yapılan yardımlar	13
2.2.3.4 Yeşil kart uygulaması kapsamında yapılan yardımlar	14
2.2.3.5 Vakıflar genel müdürlüğü (VGM)	15
2.2.3.6 İşsizlik sigortası fonu	16
2.2.3.7 Eşi vefat etmiş kadınlara yönelik harcamalar	17
2.2.3.8 Kömür yardımı	17
2.3 Literatür Özeti	22
3. VERİ SETİ VE YÖNTEM	27
3.1 Veri Seti.....	27
3.2 Model	32
4. EKONOMETRİK ANALİZ.....	35
5. SONUÇ.....	41
KAYNAKLAR... ..	43
EKLER.....	47

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ASPB	: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
EKK	: En Küçük Kareler
ESSPROS	: Avrupa Bnleřtirilmiř Sosyal Koruma İstatistikleri
HBA	: Hanehalkı Be Anketi
GYK	: Gelir Yaşam Koşulları Anketi
İşKUR	: Trkiye İř Kurumu
LIS	: Luxembourg Income Study
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development
ÖZİDA	: Özürlüler İdaresi
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve ocuk Esirgeme Kurumu
SYDGM	: Sosyal Yardımlarına ve Dayanışma Genel Müdürlüğü
SYDTF	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu
VGM	: Vakıflar Genel Müdürlüğü

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 2.1 : Yıllara göre SYDV'lere aktarılan periyodik paylar	12
Çizelge 2.2 : SHÇEK 2006-2012 yılları arası sosyal yardım harcamaları	13
Çizelge 2.3 : 2006-2012 arasında 222 sayılı kanun kapsamında yapılan ödemeler.	14
Çizelge 2.4 : 2006-2016 yılları arası işsizlik sigortası fonu sosyal koruma harcamaları.....	16
Çizelge 2.5 : Eşi vefat etmiş kadınlara yapılan yardımların 2012-2016 arası dağılımı	17
Çizelge 2.6 : Sosyal yardımlar özet tablo	20
Çizelge 3.1 : Görelî yoksulluk sınırının altında gelire sahip olanların oranları.....	29
Çizelge 3.2 : Sosyal yardım alanların yıllara göre oranları	30
Çizelge 3.3 : Tanımlayıcı istatistikler, 2006	30
Çizelge 3.3 : Tanımlayıcı istatistikler, 2016	31
Çizelge 4.1 : Marjinal etkiler tablosu 2006	37
Çizelge 4.2 : Marjinal etkiler tablosu 2016	39
Çizelge A.1 : 2006 yılı için Logit Model.....	47
Çizelge A.2 : 2016 yılı için Logit Model.....	48

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1 : 2002-2014 yılları arası Türkiye’de mutlak yoksulluk oranları.....	5
Şekil 2.2 : 2006-2016 yılları arası Türkiye’de görel yoksulluk oranları	6
Şekil 2.3 : OECD ülkelerinde görel yoksulluk oranları, 2015.....	7
Şekil 2.4 : 2003-2016 yılları arası kömür yardımı miktarı (Ton).....	18

SOSYAL YARDIMLARIN YOKSULLUK ÜZERİNE ETKİLERİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

ÖZET

Bu çalışmada, Türkiye’de yapılan sosyal yardımların yoksulluk üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bu amaçla Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yayınlanan Gelir Yaşam Koşulları Anketi (GYKA) mikro verisi kullanılmıştır. Sosyal yardımların yoksulluk üzerine olan etkisi 2006 ve 2016 yılları için ayrı ayrı araştırılmıştır.

Yoksulluk ölçütü olarak göreceli yoksulluk ölçüsü kullanılmıştır. Bu ölçü hanelerin medyan gelirlerinin %40’ı, %50’si ve %60’ı alınarak hesaplanmaktadır. Bu çalışmadaki analizlerde yoksulluk sınırı olarak medyan gelirin %50’si baz alınmıştır. Bu sınırın altında kalan haneler yoksul olarak kabul edilmiştir. Bu ölçüte göre 2006-2016 yılları arasında Türkiye’de yoksulluk sınırı altında kalanların oranı azalma eğilimindedir.

Türkiye’de devlet tarafından yapılan sosyal yardım harcamaları 2012 öncesinde farklı kurum ve kanuni düzenlemeler aracılığıyla yürütülürken; 2012 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın (ASPB) kurulmasıyla tek çatı altında toplanmıştır. Bakanlığın faaliyete geçmesiyle birlikte sosyal yardım harcamalarında önemli ölçüde artış meydana gelmiştir. 2012 yılında 11 milyar TL olan sosyal yardım harcamaları, 2016 yılına gelindiğinde yaklaşık 3 katına çıkarak 32 milyar TL’ye ulaşmıştır.

Tezin ana amacı olarak Türkiye’de son yıllarda artış gösteren sosyal yardım harcamalarının yoksul olma olasılığı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bu doğrultuda yoksul olma olasılığı için hanenin gelirinin medyan gelirin %50’sinin altında kalma durumu kullanılmıştır. Haneye yapılan fert ve hanehalkı bazındaki sosyal yardımların toplamı eşdeğerlik ölçütüne göre düzeltilerek toplam sosyal yardım geliri olarak tanımlanmıştır. Hanenin yoksul olma olasılığı; tanımlanan toplam sosyal yardım gelirleri, hanehalkının ortalama eğitim yılı, hanehalkı reisinin cinsiyeti, yaşı, medeni durumu ve sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olma durumu kullanılarak tahmin edilmiştir. Açıklanan değişkenin ikili yapıya sahip olmasından dolayı Logit model uygulanmıştır. Modele ait marjinal etkiler incelendiğinde ise eğitim yılı ortalamasının artması yoksul olma olasılığını azaltıcı etkiye sahiptir. Hanehalkı reisi kadın olan hanelerin, reisi erkek olan hanelere göre yoksul olma olasılığı daha fazladır. Ancak hanehalkı reisinin medeni durumu yoksul olma olasılığı üzerinde istatistiki olarak anlamlı bir etkiye sahip değildir. Hanehalkı reisinin yaşı ile hanenin yoksul olma olasılığı arasında negatif yönlü ilişki bulunmaktadır. Beklenildiği üzere kayıtdışı çalışan hanehalkı reislerinin hanelerinin yoksul olma olasılığı daha fazladır. Nihai hedefimiz doğrultusunda hanehalkının aldığı toplam sosyal yardım miktarı yoksul olma olasılığını azaltıcı etkiye sahiptir. Alınan sosyal yardım miktarının ortalamadan her 1000 TL artış göstermesi hanehalkının yoksul olma olasılığını ortalama %8 azaltmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, Sosyal Yardım Harcamaları, Kesit Veri Analizi.

THE EFFECTS OF SOCIAL ASSISTANCE ON POVERTY: TURKEY CASE

SUMMARY

In this study, the effect of social assistance on poverty in Turkey were analyzed. To this end, Survey Income and Living Conditions Survey (SILC) micro data is used which is published by Turkey Statistical Institute (TSI). The impact of social assistance on poverty has been researched separately for 2006 and 2016 years.

Relative poverty measure was used as the measure of poverty. This measure is calculated by taking 40%, 50% and 60% of the median income of the household. In this study, 50% of the median income was taken as the poverty line. The households below this limit were considered poor. Between the years 2006-2016 is based on these criteria, the number of poor tends to decrease who belows the poverty line in Turkey.

Pre-2012 in Turkey, social welfare spendings by the state through the execution of the different institutions and legal arrangements; In 2012, the Ministry of Family and Social Policy (ASPB) was established and all institutions and legal arrangements came under a single roof. After the Ministry established, a considerable increase in social welfare expenditures has occurred. Social assistance expenditures, which amounted to 11 billion TL in 2012, by the year 2016 reached 32 billion TL.

The main aim of the thesis on the effect of social assistance expenditure likely to be poor showing in Turkey increased in recent years were examined. In this direction, less than 50% of the median income of the income is used for the probability of being poor . The sum of social assistance based on household and individual households is defined as total social welfare income by adjusting according to the equivalence measure. The probability of being poor was estimated using the total welfare incomes that defined the likelihood of being impoverished, the average age of the household, the gender of the household head, the age, marital status, and the status of being registered to the social security institution. Because of having binary structure of depending variable the Logit model is applied . When the marginal effects of the model are examined, the increase in the average of the education year has the effect of reducing the probability of being poor. Households are more likely to be poor whose household heads are female. However, the marital status of the head of household does not have a statistically significant effect on the probability of being poor. There is a negative relationship between the age of the household head and the probability of being poor. As expected, household heads who works informally are likely to be poor than formally works. The total amount of social assistance received by the household in the direction of our final target has the effect of reducing the probability of being poor. The increase in the amount of social assistance received by every 1000 TL decreases the probability of poor households by about 8%.

Key Words: Poverty, Social Assistance Expenditures, Cross Section Analysis

1. GİRİŞ

1.1 Tezin Amacı

Bu çalışmada, Türkiye’de sosyal yardım harcamalarının genel bir çerçevesi verilecek olup 2006-2016 yılları arasında yapılan sosyal yardım harcamalarını yapan kurumlar ve harcama miktarları incelenecektir. Tezin temel amacı olarak da sosyal yardım harcama miktarlarının hane halklarının eşdeğer gelir düzeylerinin görelî yoksulluk sınırının altında kalma durumunun analizi yapılacaktır.

1.2 Tezin ve Kullanılan Metodun Önemi

Yoksulluk, bireylerin gıda, giyim, eğitim, barınma, temiz su, sağlık gibi temel ihtiyaçlarını karşıyamama; refah seviyesini ve toplum standartlarını yakalayamama ya da hayatın getirmiş olduğu sosyal ve ekonomik olanaklardan faydalanamama durumudur.

Yoksulluk son yıllarda ekonomideki dalgalanmalardan dolayı hem küresel hem de ulusal açıdan büyük bir sorun haline gelmiştir. Bu büyük sorun toplumda gelir dağılımındaki adaletsizlikten kaynaklanmaktadır. Bu sorun beraberinde de yoksullukla mücadele ve etkilerinin azaltılmasına ilişkin yöntemlerin araştırılmasına ve ortaya çıkmasının önünü açmıştır. Yoksullukla mücadele yöntemlerinin başında da devletlerin uyguladıkları sosyal yardım politikaları gelmektedir. Sosyal yardımlar; yararlanan kişilerin hiçbir katkıda bulunmadığı, devletlerin yoksullukla mücadele için geliştirmiş oldukları yöntemlerdir (Şener,2010). Yoksullukla mücadele aracı olarak sosyal yardımlar, büyük bir oranda devlet tarafından kamu harcaması ve kanuni düzenlemeler aracılığıyla yapılmaktadır.

Türkiye’deki sosyal yardımlar 2012 yılına kadar Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM), Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK), Özürlüler İdaresi Başkanlığı (ÖZİDA), Türkiye İş Kurumu (İŞKUR), Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK), Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu (SYDTF), Vakıflar Genel Müdürlüğü (VGM), dul ve yetim maaşları ve işsizlik

maaşı gibi kurum ve kanuni düzenlemeler aracılığıyla sağlanırken; 2012 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın (ASPB) faaliyete geçmesiyle belirtilen kurumlar bakanlık bünyesinde toplanmıştır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 2013 yılı faaliyet raporuna göre 2013 yılı toplam sosyal yardım harcaması 20,8 milyar TL'dir. Bu tutar 2016 yılına gelindiğinde ise 32 milyar TL'ye ulaşmıştır. Peki bu harcamalar yoksulluğu azaltmada gerçekten etkili mi? Bu araştırmada sosyal yardımların yoksulluğu azaltmadaki etkileri ampirik olarak incelenecektir. Bu amaçla Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 2006 yılında yayınlanmaya başlanan Gelir Yaşam Koşulları Anketinin (GYKA) kesit verisi kullanılacaktır. Logit model yardımıyla hanenin aldığı toplam sosyal yardım miktarının yoksul olma olasılığı üzerindeki etkisi 2006 ve 2016 yılları için ayrı ayrı incelenecektir.

1.3 Tezin Yapısı

Çalışmanın ikinci bölümünde yoksulluk kavramı ve türleri incelenecek; bunlara ilişkin tanım ve olgular açıklanacaktır. Sosyal yardım konsepti ve Türkiye'deki sosyal yardım kurum ve düzenlemeleri; bunlara dair istatistiki bilgilere de bu bölümde yer verilmiştir. Son olarak literatürde sosyal yardımlar ve yoksulluk üzerine etkileriyle ilgili yapılan çalışmalara değinilmiştir.

Üçüncü bölümde analizde kullanılan veri seti ve yöntemi detaylı olarak tanıtılmakta ve modelde kullanılan değişkenlere ilişkin tanımlayıcı istatistiki bilgiler bulunmaktadır. Ayrıca Logit modele ilişkin teorik bilgiler bu kısımda sunulmuştur. Dördüncü bölümde ise model sonucunda bulunan ekonometrik bulguların analizi yapılmış ve sosyal yardımların yoksulluk üzerindeki etkileri hanehalkı bazında eğitim, cinsiyet, medeni durum, yaş ve kayıtdışı çalışma etmenleri kontrol edilerek incelenmiştir.

Son bölümde ise sosyal yardımların yoksulluğu azaltmadaki etkinliği tartışılmıştır ve sonuçlar doğrultusunda politika önerilerinde bulunulmuştur.

2. YOKSULLUK VE TÜRLERİ

2.1 Yoksulluk

Yoksulluk teriminin ilk tanımı, 1901 yılında Seebohm Roventree tarafından yapılmıştır. Bu tanımlamaya göre; yoksulluk toplam sağlanan gelirin, yaşamsal varlığın devamı için gerekli olan gıda, giyim vb. minimum düzeydeki fiziki ihtiyaçları karşılayamama halidir. (Dumanlı, 1996).

Yoksulluk sözlük anlamı olarak yoksul olma durumu, sefalet, fakirlik ve yetersizlik gibi anlamlara gelmektedir (TDK, 2018). Ancak yoksulluk yapısal olarak daha karmaşıktır. Dolayısıyla, yoksulluk tanımını hem bireysel hem de yazınsal olarak çoğaltmak mümkündür.

Dünya Bankasına göre, yoksulluk insanların sadece gelir, tüketim gibi maddi şeylerden mahrum olmalarını değil, aynı zamanda sağlık, eğitim, ulaştırma vb. hizmetlerden de mahrum olmalarını ifade eder (World Bank, 2000).

Amartya Sen ise 2004'teki çalışmasında yoksulluk kavramına daha farklı bir açıdan yaklaşmıştır. Sen, bu çalışmasında yoksulluğa 'yapabilirlik' kavramını kullanarak cevap vermiştir. Yapabilirlik; açlık, sağlıksızlık, cahillik, kötü barınma koşulları gibi her insanın mutlaka kaçınmak isteyeceği durumlardan kaçınabilme yetisi olarak tanımlanmakta ve yoksulluk "yapabilirlikten yoksun olma durumu" olarak tarif edilmektedir (Sen, 2004).

Yoksulluk dünyanın en büyük sorunları arasında yer almaktadır. Dünya nüfusunun % 46 'sının yoksulluk sınırının altında yaşaması, her yıl yaklaşık olarak 18 milyon insanın yoksulluğa bağlı nedenlerden ötürü çok erken yaşta ölmesi ve her gün 34.000'i 5 yaşın altında çocuklar olmak üzere 50.000 insanın yoksulluğa ilişkin nedenlerden ölmesi gerçeği, bu sorunun boyutlarının anlaşılması bakımından yeterlidir (Aytaç ve Hatipler, 2011).

Yukarıda da görüldüğü gibi ihtiyaca göre çeşitli yoksulluk tanımları yapmak mümkündür. Önceleri yoksulluk, daha çok gıda ve barınmayla ilişkilendirildiği için özellikle az gelişmiş ülkelerin büyük bir problemi gibi görülmekteydi.

Küreselleşmeyle birlikte yoksulluk kavramı bunların ötesine geçtiği için hem gelişmekte olan hem de gelişmiş ülkelerin sorunlarından biri haline gelmiştir.

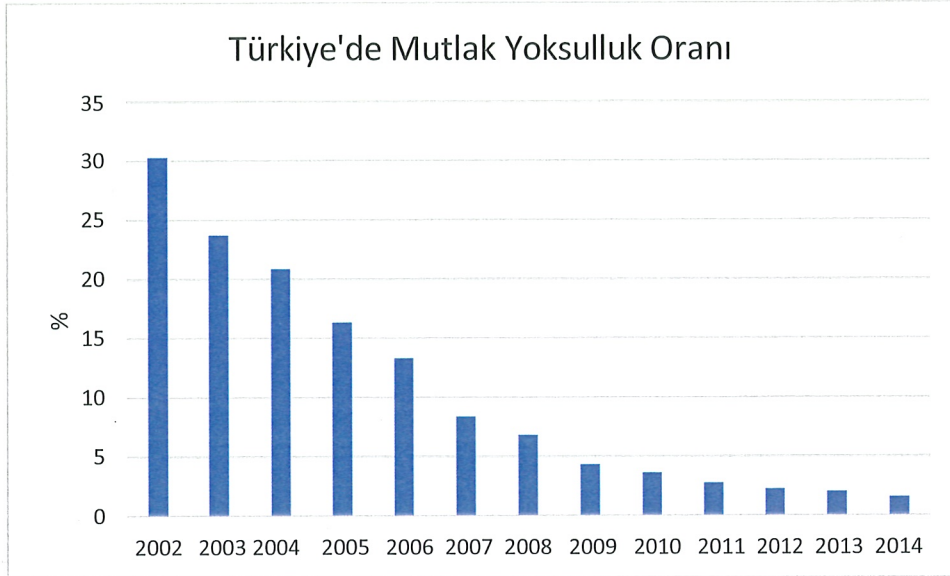
2.1.1 Yoksulluk Türleri

2.1.1.1 Mutlak yoksulluk

Mutlak yoksulluk, hanehalkı veya bireyin yaşamını sürdürebilecek asgari refah düzeyini yakalayamaması durumudur. Daha çok az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde görülmektedir. Mutlak yoksulluğun ölçülmesinde, bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan asgari tüketim ihtiyaçlarının belirlenmesi gerekir. Ulusal bir yoksulluk sınırı belirleyen gelişmekte olan ülkeler, bu sınırı genellikle gıda yoksulluğu üzerinden belirlemektedirler. Gıda yoksulluğunu ölçmede ise, temel ihtiyaçların maliyeti, gıda enerjisi ve gıda paylaşımı gibi üç farklı yaklaşımdan söz edilebilir. Ulusal yoksulluk sınırlarının yanında uluslararası karşılaştırma yapabilmek amacıyla Dünya Bankası tarafından belirlenen 1 ya da 2 dolarlık yoksulluk sınırlarından da yararlanılmaktadır (Gündoğan, 2008).

Mutlak yoksulluk oranı ise, asgari refah düzeyini yakalayamayanların sayısının toplam nüfusa oranıdır (TÜİK,2017).

Mutlak yoksulluğu belirlemek amacıyla kullanılacak olan tüketim harcaması değişkeni, hane halkı bütçe anketindeki aylık tüketim harcaması bilgileri kullanılarak hesaplanır. Her bir hanehalkı için hesaplanan aylık toplam harcama değeri, o hanede bulunan eşdeğer yetişkin fert sayısına bölünerek her hanehalkı için eşdeğer kişi başına ortalama tüketim harcaması değeri hesaplanmaktadır. Bu değer, hane halkının yoksul olup olmadığının belirlenmesi amacıyla hesaplanan açlık ve yoksulluk sınırları ile kıyaslanmaktadır. Mutlak yoksulluk sınırı az gelişmiş ülkeler için kişi başına günde 1\$ kabul edilirken, Latin Amerika ve Karayipler için bu sınır 2\$, Türkiye'nin dâhil olduğu ve Doğu Avrupa ülkelerinin de içinde bulunduğu grup için 4\$, gelişmiş sanayi ülkeleri için 14.40\$ olarak belirlenmiştir (DPT, 2001). Eşdeğer kişi başına tüketim harcaması, açlık sınırının altında kalan hanehalkları ve dolayısıyla bu hanede bulunan tüm fertler gıda yoksulu (çok yoksul) olarak sınıflandırılmıştır. Eşdeğer fert başına tüketim harcaması, gıda ve gıda dışı bileşenlerden oluşan yoksulluk sınırından daha az değere sahip olan hane halkları ise yoksul olarak sınıflandırılmıştır (TÜİK, 2008).

Şekil 2.1: 2002- 2014 yılları arası Türkiye’de mutlak yoksulluk oranları

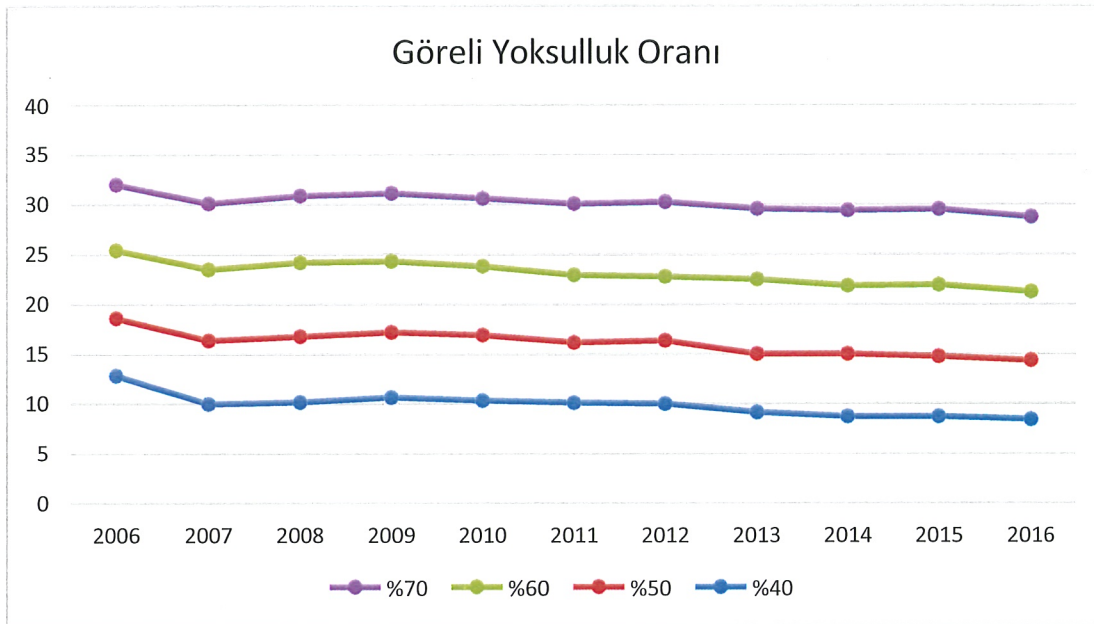
Şekil 2.1’de Türkiye’de 2002-2014 yılları arası OECD tanımına göre hesaplanmış mutlak yoksulluk oranları verilmiştir. Buna göre 2002 yılında kişi başına günlük harcama miktarı 4,3\$’ın altında kalanların oranı yaklaşık olarak %30 iken bu oran yıllar içinde önemli oranda azalmış; 2014 yılına gelindiğinde ise %2’nin altına gerilediği görülmüştür.

2.1.1.2 Göreli yoksulluk

Görelî yoksulluk kavramı ise, insanın toplumsal bir varlık olmasından yola çıkmaktadır. Buna göre yoksulluk sadece kaynaklardan yoksun olma ve yaşamı sürdürme meselesi değildir. Yoksulluk, kişi ya da hanehalkının, içinde yaşadığı toplum tarafından kabul edilen asgari yaşam düzeyine sahip olup olmaması ile alakalı bir konudur. Bu nedenle göreli yoksulluk kavramı farklı grupların sahip olduğu mutlak gelir düzeyinden daha ziyade, gelir ve refahın dağılımındaki farklılıklara odaklanır. Başka bir ifade ile göreli yoksulluk kavramı, yoksul hanehalkı veya birey ile o toplumda yaşayan ve mevcut koşullara göre ortalama bir gelire sahip olan hane halkı veya birey arasındaki gelir kaynaklarına sahip olma kabiliyeti farkını ifade eder. Dolayısıyla, göreli yoksullukta, o toplumun bulunduğu refah düzeyinin altında yaşayanlar yoksul olarak kabul edilir. Bundan dolayı da, göreli yoksulluk ülkeden ülkeye değişir. Göreli yoksulluğun ölçümünde refah ölçüsü olarak gelir ya da tüketim düzeyi seçilebilir. Toplam geliri belirli bir miktarın altında olanlar yoksul olarak kabul edilir. Örneğin Avrupa Birliği’nde, medyan gelirinin yüzde 60’ının altında gelire sahip olanlar göreli yoksul kabul edilirler (Gündoğan, 2008). Türkiye İstatistik

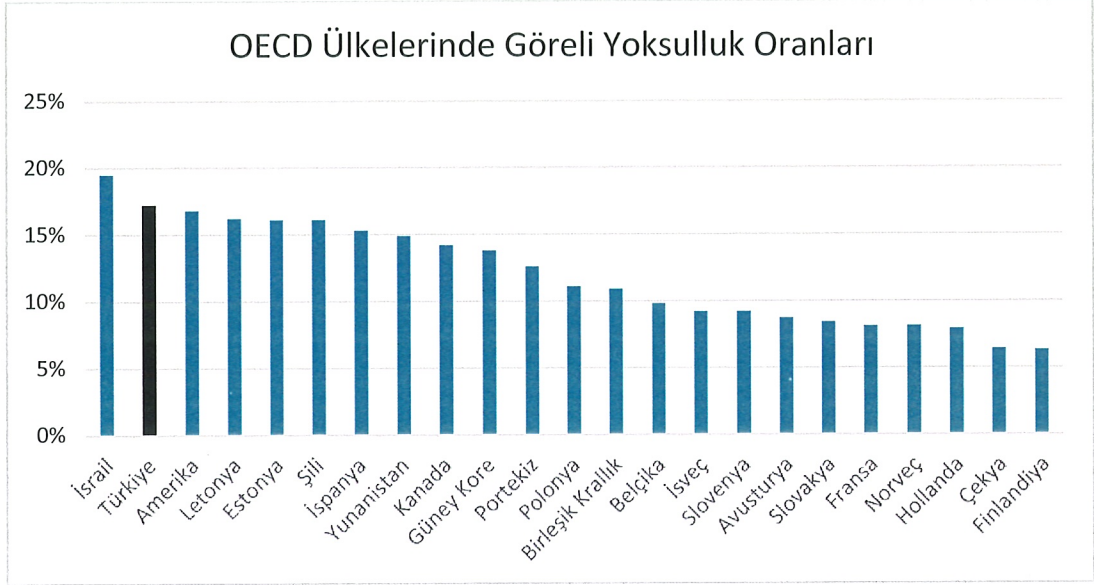
Kurumu (TÜİK)'na göre ise, bireylerin, toplumun ortalama refah düzeyinin belli bir oranının altında olması durumudur. Buna göre, toplumun genel düzeyine göre belli bir sınırın altında gelir ve harcamaya sahip olan birey veya hanehalkı görece anlamda yoksul olarak tanımlanır. Refah ölçüsü olarak amaca göre tüketim veya gelir düzeyi seçilebilir (TÜİK, 2018).

Görece yoksulluk çizgisi hesaplanırken atılacak ilk adım araştırmanın yapılacağı sosyal topluluğun ortalama yaşam standartlarının seviyesinin tespit edilmesidir. Bu aşamada refah ölçüsü olarak hem gelir hem de tüketim düzeyi belirlenebilir. Daha sonra bu düzeyin belli bir oranı ise yoksulluk çizgisini verir (Arpacıoğlu ve Yıldırım, 2011).

Şekil 2.2: 2006-2016 yılları arası Türkiye’de görece yoksulluk oranı

Şekil 2.2’de eşdeğer hanehalkı gelirine göre Türkiye’de görece yoksulluk oranı farklı yüzdeler için 2006-2016 yılları arası için verilmiştir. Buna göre, bu süre boyunca görece yoksulluk oranı azalma eğilimindedir. Medyan gelirin %50’sinin altında gelire sahip olanların oranı 2006 yılında %18.6 iken, bu oran 2016 yılında %14.3’e düşmüştür. Aynı şekilde medyan gelirin %60’ının altında gelire sahip olanların oranı, bu süre içinde 3.2 puan azalarak %25.4’ten %21.2’ye gerilemiştir.

Şekil 2.3: OECD Ülkelerinde Görelî Yoksulluk Oranları, 2015

Şekil 2.3’de OECD ülkeleriyle karşılaştırıldığında ise Türkiye’nin yoksullukla mücadelede diğer ülkelerden geride kaldığı görülmektedir. Medyan gelirin %50’sinin altında gelire sahip olanların oranına bakıldığında, Türkiye OECD ülkeleri arasında en yüksek görelî yoksulluk oranına sahip olan ülkelerden biridir. 2015 verilerine göre yapılan hesaplamalarda Türkiye’de görelî yoksulluk oranı %17.2 olarak verilmiş ve İsrail’den sonra OECD ülkeleri arasında en yüksek yoksulluk oranına sahip ikinci ülke olmuştur.

2.1.1.3 İnsani Yoksulluk

İnsani yoksulluk kavramı ilk defa 1997 yılında yayınlanan Birleşmiş Milletler Kalkınma Raporu’nda (UNDP) ortaya çıkmıştır. UNDP yoksulluğun sadece gelir üzerinden değerlendirilmesinin doğru olmayacağını, diğer boyutlarının da göz önüne alarak incelenmesi gerektiği vurgusunu yapmıştır.

İnsani yoksulluk, farklı boyutlardaki gereksinimlerden (gelir, sağlık, sosyal haklar, eğitim vb.) yoksun kalma durumudur (Chambers, 2006).

İnsani yoksulluk, gelir yoksulluğu ile ilişkili olmasına rağmen ondan farklıdır. Gelir yoksulluğu ölçümleri mutlak gelir üzerine odaklanırken, insani yoksulluğun ölçülmesi eğitim düzeyi, sağlık ve temiz su kaynaklarına erişebilme gibi konulara da yoğunlaşmaktadır. Aynı raporda insani yoksulluğu ölçmek amacıyla “İnsani Yoksulluk İndeksi” (Human Poverty Index) tanımlanmıştır. Bu indeks gelişmekte olan ülkeler için (HPI-I) şu üç kriterden yola çıkılarak hesaplanmaktadır:

1. 40 yaşın altında bir ömür beklentisi olanların oranı
2. Okuma ve yazma bilmeyenlerin o toplum içindeki oranı
3. Kabul edilebilir yaşam şartları:
 - Sağlıklı içme suyuna sahip olmayan nüfusun oranı
 - Temel sağlık olanaklarından yararlanamayan nüfusun oranı
 - 5 yaşın altında olan ve yeterli beslenemeyen nüfusun oranı

Gelişmiş ülkeler için hesaplanan İnsani Yoksulluk İndeksi'ni (HPI-II) oluşturan kriterler ise şunlardır:

1. 60 yaşın altında bir ömür beklentisi olanların oranı
2. Eğitim düzeyi olarak OECD'nin belirlemiş olduğu cahillik oranı
3. Makul bir yaşam standardı: Yoksulluk sınırının altında yaşayanların oranı
4. Sosyal dışlanma: Uzun süreli işsiz kalanların oranı

2.1.1.4 Kırsal ve Kentsel Yoksulluk

Sanayi, endüstri ve hizmet sektörünün gelişmesiyle birlikte kırsal alanlardan kentsel bölgelere göçler başlamıştır. Sanayileşmiş bölgelerdeki nüfusun kontrolsüzce artması ve kırsal bölgelere yeteri kadar önemin verilmemesinden kaynaklı kentsel ve kırsal yoksulluk kavramı ortaya çıkmıştır.

Kırsal bölgelerdeki yoksullar çoğunluklu olarak tarım ve hayvancılık, balıkçılık, ormancılık, küçük ölçekli sanayi ve hizmet sektörlerinde çalışırlar. Gelişmekte olan ülkelerdeki kırsal yoksullar kabaca iki grupta incelenebilir: ziraat ile uğraşan yoksullar (kendi toprağını işleyen küçük toprak sahipleri, ayrılıkçılar ve topraklarını kiralayan toprak sahipleri) ve ziraat ile uğraşmayan yoksullar (işçiler-ırgatlar, köy zanaatkarları ve çobanlar). Kırsal yoksulluğun en büyük nedenlerinin başında işleyecek toprağı ve kalifiye olmayan işçiler gelmektedir. Nüfus arttıkça ve şehirleşme süreci hızlandıkça bu kesimin sayısı hızla yükselmektedir. Kırsal yoksulluğu artıran temel faktörler şunlardır (Khan, 2000) :

- Siyasi istikrarsızlık
- Kötü yönetim
- Kırsal kesimi dışlayan sosyal ve ekonomik politikalar

Öte yandan, kentsel yoksulluk, çoğu kez kırsal yoksulluğu azaltma çabalarının bir sonucudur: piyasada sapmalara ve tarım kesiminin ve kırsal alandaki beşeri ve fiziki altyapının ihmal edilmesine yol açan kamu politikaları hem kırsal hem de kentsel yoksulluğun ortaya çıkmasına neden olan faktörlerin başında gelir (Khan, 2000).

2.2 Sosyal Yardımlar

Yoksulluk dünyada hem gelir düzeyi çok yüksek hem de çok düşük tüm ülkelerin karşı karşıya kaldığı sorunların başında gelmektedir. Çünkü insanoglunun değişen zamana bağlı olarak yoksulluk algısı da farklılık göstermektedir. Bundan dolayı da devletler için yoksullukla mücadele de günden güne zorlaşmaktadır. Yoksullukla mücadelede kamunun kullandığı en önemli argümanlardan biri de sosyal yardım politikalarıdır. Bu kısımda da sosyal yardım kavramından, Türkiye'deki sosyal yardım politikalarından, hangi kurumlar ve düzenlemeler aracılığıyla gerçekleştiğinden bahsedeceğiz.

2.2.1 Sosyal Yardım Kavramı

Sosyal yardım kavramı, en genel anlamda yoksul ve yardıma muhtaç bireylere maddi, ayni ve nakdi ihtiyaçlarının sağlanması anlamına gelmektedir (Taşçı, 2008). SYDGM'ye göre ise sosyal yardım gereksinimlerini karşılayamayanlara ve ya bu konuda yetersiz kalanlara yönelik bir sosyal hizmet alanıdır (SYDGM,2006). Diğer bir deyişle hayatını idame ettirmekte güçlük çeken bireylerin muhtaç olma durumu ortadan kalkıncaya kadar gerekli yaşam koşullarını sağlanmasına yardımcı olmaktadır. Türkiye'de nüfusun % 0,54'ü (374 bin kişi) açlık sınırının, % 17,11'i (11 milyon 933 bin kişi) ise gıda ve gıda dışı harcamaları içeren yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır (Güneş, 2012). TÜİK 2011 verilerine göre ise ülkemizin %18'i yoksuldur (TÜİK, 2011). Bu açıdan sosyal yardımlar büyük önem taşımaktadır. Sosyal yardımlar maddi biçimde sunulacağı gibi aynı zamanda bakım, tedavi, rehabilite etme ve yetiştirme gibi hizmet şeklinde de sunulabilir (BASAGM, 2010).

Sosyal yardımlar, genellikle devletlerin yoksulları koruması düşüncesini akla getirmekte ve genellikle de 'yoksul programları' olarak algılanmaktadır (Demirbilek, 2005). Bu çalışmada bu algının etkileri araştırılıp, bir yoksul programı olarak algılandığında yoksulluğu azaltmada ne kadar etkin rol oynadığını ve daha verimli olabilmesi için neler yapılabileceği incelenecektir. Sosyal yardımlar, yoksul kesimlere yönelik ya doğrudan kamu tarafından finanse edilmekte ya da sosyal yardımın algılanış biçimine göre gönüllülük esasına dayanmaktadırlar. Gönüllülük esasına göre yapılan yardımlar bu amaçla kurulan kurumlar, vakıflar vb. örgütler aracılığı ile yapılmaktadır. Bu kurumların yardımları da kamunun sosyal yardımlara ne ölçüde katılması gerektiği konusunda belirleyici olacaktır (Metin, 2011).

2.2.2 Türkiye’de Sosyal Yardımlar

Tarihsel perspektiften bakıldığında, ülkemizdeki sosyal yardım anlayışı Osmanlı Devleti döneminde vakıflar, dini kurumlar ve meslek örgütleri tarafından yerine getirilmekteydi. Cumhuriyetin ilk dönemlerinde de Osmanlıdan süre gelen bu geleneğin devam ettiği gözlenmektedir.1950’li yıllara kadar yoksullukla mücadelede ve sosyal yardım konularıyla alakalı pek bir çalışmanın gerçekleşmediği ve bu konuların ihmal edildiği görülmektedir (BASAGM, 2010).Bu durumun 1976 yılına kadar bu şekilde devam ettiği ve bu süreç içerisindeki sosyal yardımların gönüllülük esasına göre sürdüğü söyleyebiliriz (Metin, 2011).

Türkiye’de merkezi ve kamu kaynaklı sosyal yardımları incelediğimizde ilk ciddi gelişme olarak 1976 yılında çıkarılan 65 yaş üstü ve engelli vatandaşlara yönelik çıkarılan aylık nakdi transferi öngören 2022 sayılı Kanun sayılabilir (Dodurka 2014). İlk ödemeleri 1977 yılında i yapılmaya başlanan bu kanuna göre “65 yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması” belirli şartları sağlamaları koşuluyla kabul edilmiştir (Yentürk, 2013). Bu yasa Türkiye’deki ilk düzenli gelir yardımı niteliğini taşımaktadır. Bu yasayı takiben 1986 yılında 3294 sayılı kanun ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu (SYDTF) yasası çıkarılmıştır. Bu yasayla herhangi bir sosyal güvenliği olmayan muhtaç vatandaşların gereksinimlerinin karşılanması amaçlanmıştır. Daha önceki yıllarda Vakıflar Genel Müdürlüğü’ne ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’na sosyal yardım yapma görevi verildiyse de bu yasa, tek gayesi sosyal yardım olan bir kurum olmasıyla farklılık göstermektedir (Dodurka 2014). SYDTF’nin kurulmasının ardından da 1992 yılında ödeme gücü olmayan vatandaşların tedavi masraflarının karşılanması hakkındaki yasa yürürlüğe girmiştir (Metin, 2011). 2011 yılında, 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın (ASPB) kurulmasıyla birlikte faaliyete geçmesini takiben sosyal yardım programlarının başlıca yürütücüsü Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı olmuştur (Başlevent, 2015).Yukarıda bahsetmiş olduğumuz kurumlar da ASPB kurulduktan sonra bu çatı altında faaliyetlerine devam etmektedirler.

2.2.3 Türkiye’de Sosyal Yardım Kurumları ve Faaliyetleri

Birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de yoksullukla mücadele konusunda çalışmalar yürütülmekte, geliştirilen sosyal politikalarla yoksulluğun etkisi en aza indirilmeye çalışılıp nesiller arasında aktarımına engel olunması amaçlanmaktadır.

Bu amaçla da pek çok kamu ve sivil kurum ve kuruluşları bireylerin, hane halklarının muhtaçlık (yoksulluk) düzeylerine göre ayni ve nakdi olarak yardımlarda bulunmaktadır. Yapılan bu yardımlarla bireylerin gıda, barınma ve sağlık gibi temel ihtiyaçlarının sağlanması ve refah düzeylerinin artırılması hedeflenmektedir (Ortakaya ve Torun, 2011). Türkiye’de de kamusal sosyal yardım denildiğinde ilk akla gelen, kuruluşlar veya yasal düzenlemelerdir. Bunlar daha önce her biri ayrı birer kurum olan ancak 2012 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın kurulmasıyla Bakanlığın bünyesine dahil olan “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu” (SYDTF), Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK), 2022 sayılı Kanun kapsamında yapılan yardımlar, Yeşil Kart uygulaması ve Vakıflar Genel Müdürlüğü olarak söylenebilir (Taşçı, 2008).

2.2.3.1 Sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik fonu (SYDTF)

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu (SYDTF) 1986 yılında yürürlüğe giren 3294 sayılı Kanun ile sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olmayan ve bu kuruluşlardan aylık ve gelir almayan vatandaşlar ile geçici olarak küçük bir yardım veya eğitim ve öğretim imkânı sağlanması halinde topluma faydalı hale getirilecek, üretken duruma geçirilebilecek kişilere yardım etmek, sosyal adaleti pekiştirici tedbirler olarak gelir dağılımının adilane bir şekilde tevzi edilmesini sağlamak, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik etmek amacıyla kurulmuştur. Fon kaynaklarının dağıtım ve kullanım kararları, SYDT Fon Kurulu tarafından alınmakta ve Kurul kararları Başbakan tarafından onaylandıktan sonra yürürlüğe konulmaktadır.

SYDTF’nin en önemli görevlerinin başında Fonda toplanan kaynakların, Bakanlıkça ve il ve ilçe sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları tarafından yürütülecek sosyal yardım proje ve programları ile yatırım programları çerçevesinde dağıtım önceliklerini belirlemek ve toplumda dayanışma ve paylaşma bilincini geliştirmek ve desteklemek üzere bilimsel, sosyal ve kültürel programlar, projeler önermek ve hazırlanan projelere destek sağlamaktır.

SYDTF gelirlerini Kanun ve Kararnemelerle kurulu bulunan ve ya kurulacak olan fonlardan Bakanlar Kurulu kararıyla %10'a kadar aktarılacak tutarlardan, bütçeye konulacak ödenekten, Trafik Para ve Cezalarının %50’sinden, RTÜK gelirlerinin %15’inden ve diğer gelecek bağış ve yardımlardan sağlamaktadır (SYDGM, 2018).

Kurulduğu tarihten 09.12.2004 tarihine kadar Fonun idari işleri Başbakanlığa bağlı bir birim olarak faaliyet gösteren Fon Genel Sekreterliği tarafından yürütülmüştür. 5263 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM) Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunla Fon Genel Sekreterliği, Başbakanlığa bağlı bir Genel Müdürlük olarak teşkilatlandırılmış, böylece Fon idaresi bu tarihte kurumsal bir yapıya kavuşmuştur. SYDGM, SYDTF'nin uygulayıcısı konumundadır. SYDGM'nin görevleri SYDTF Kanununun gereğini sağlamak için Fon'un gelirlerini zamanında toplamak ve toplanan gelirlerin yerinde, ihtiyaçlara uygun kullanılmasını sağlayıp; sosyal yardımların uygulanmasının yerel ayağı olan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarını denetlemek, çalışma usul ve esaslarını belirlemektir.

SYDTF yoksullara yönelik çeşitli harcamalarda bulunmaktadır ve bu harcamaların en büyük payını Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına yapılan periyodik transferler oluşturmaktadır (Tablo 2.1). Bu transferler Vakıflar tarafından yoksulların gıda, giyim, yakacak, barınma sağlık ve eğitim gibi elzem ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kullanılmaktadır (Yentürk, 2013).

Çizelge 2.1: Yıllara Göre SYDV'lere Aktarılan Periyodik Paylar (Milyon TL)

2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
222	295	424	460	538	597	645	955

Kaynak: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 2013 Yılı Faaliyet Raporu

Çizelge 2.1'e bakıldığında 2006 yılında Sosyal Yardımlaşma Dayanışma ve Teşvik Fonundan, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına yapılan periyodik transferler yaklaşık 222 milyon TL iken bu miktarın 2009 yılı itibarıyla yaklaşık olarak 460 milyon TL'ye ulaştığı görülmektedir. 2012 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın (ASPB) kurulmasıyla birlikte SYDGM kapatılarak görevleri ASPB Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'ne devredilmiştir (Yentürk, 2012). Bakanlık bünyesinde gerçekleşen periyodik yardımlarda ise özellikle 2013 yılı dikkat çekmektedir. Bakanlığın kuruluşundan bir sonraki yıl olan 2013'de yapılan periyodik yardımlarda bir önceki yıla nazaran 310 milyon TL'lik bir artış görülmektedir.

2.2.3.2 Sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumu (SHÇEK)

1961 yılından beri kurulması teklif edilen ve pek çok kez TBMM'ye verilen bir yasa tasarısı olmasına rağmen ,27 Mayıs 1983 tarihinde yayınlanan "2028 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Kanunu" ile kurulmuştur (Taşçı, 2008). SHÇEK kısaca korunmaya ve bakıma muhtaç ailelere, çocuk, genç, özürlü ve

yaşlılara devamlı olarak koruma ve bakım hizmeti sunmakta, evlat edindirme, koruyucu aile uygulamalarını yürütmekte; sokakta yaşayan ve ya çalışan çocuklara yönelik koruyucu, önleyici çalışmalar yapmaktadır (Yentürk, 2012).

Çizelge 2.2: SHÇEK 2006-2012 yılları arası Sosyal Yardım Harcamaları

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
SHÇEK Sosyal Yardım Harcamaları (Milyon TL)	0,43	0,60	1,06	1,8	2,8	3,6	-

Kaynak: Yentürk, 2013

Çizelge 2.2’de görüldüğü üzere 2006 yılında 430 bin TL, 2007 yılında ise 600 bin TL gibi görece birbirine daha yakın harcamalar bulunmaktadır. Ancak 2008 yılıyla birlikte bu harcamaların 1 milyon TL’nin üzerine çıktığı görülmüştür. 2008 yılı itibariyle SHÇEK harcamalarında önemli bir artış gözlenmektedir. Bu artışın nedenlerini araştırmak için SHÇEK faaliyet raporları incelendiğinde harcama kalemleri arasında en büyük artış miktarının Özürlü Bakım Hizmetleri Dairesi’nde olduğu görülmüştür. Bu artış engelli bireylere yapılan “evde bakım aylığı” ödemelerinden kaynaklandığı tespit edilmiştir (Yentürk, 2013). Buradaki dikkat çekilmesi gereken noktalardan biri de engelli bakım aylığı alan kişilerin TÜİK anketlerinde ücretli çalışan olarak kaydediliyor olmasıdır (Başlevent, 2015)

SHÇEK, 2012 yılında ASPB’nin kurulmasıyla 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK ile SHÇEK kapatılarak Bakanlığa devredilmiştir (Yentürk, 2012).

2.2.3.3 2022 sayılı kanun kapsamında yapılan yardımlar

Ülkemizde sosyal yardımlar konusunda ilk ciddi adım 1976 yılında 2022 sayılı kanunun çıkarılmasıyla atılmıştır. Bu kanuna göre 65 yaşını doldurmuş güçsüz ve kimsesiz Türk vatandaşlarına belirli bir gelirin altında olmak ve kendilerine bakacak birinci dereceden bir akraba olmamak koşuluyla (BASAGEM, 2010) ve 18 yaş üstü engelli vatandaşlar ve onlara bakmakla yükümlü 18 yaşını doldurmuş vatandaşlara T.C Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü tarafından aylık bağlanması kararlaştırılmıştır. Üç aylık olarak ödenmektedir. Engellilik oranına göre alınan aylık miktarı da farklılık göstermektedir (ASPB, 2018).

Günlük kullanımda “2022 özürlü maaşı” olarak anılan engellilere yönelik aylık ödemeler gelir tespiti sonucunda yapılmaktadır. 2022 sayılı kanun uyarınca

engelli aylığı almaya hak kazanmanın şartı, engelli bireylerin gelir düzeylerinin hane içerisinde kişi başı aylık gelirin asgari ücretin üçte birinden düşük olması kalmasıdır. Bakıma muhtaç özürlü aylığı 18 yaşından büyük yüzde 70 ve üzeri engelli olanları, özürlü aylığı 18 yaşından büyük %40 - %69 arası engelli olanları, özürlü yakını aylığı 18 yaşından küçük engelli yakını olanları kapsamaktadır (Yentürk, 2013).

Çizelge 2.3: 2006-2016 Arasında 2022 Sayılı Kanun Kapsamında Yapılan Ödemeler

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
65 yaş üstü (Milyon TL)	843	818	620	1.043	1.055	1.215
Engellilere Yönelik Ödemeler (Milyon TL)	537	844	1.070	1.339	1.496	1.588
2022 sayılı Kanun Kapsamında Yapılan Toplam Ödemeler (Milyon TL)	1.380	1.662	1.690	2.382	2.551	2.803

	2012	2013	2014	2015	2016
65 yaş üstü (Milyon TL)	1.046	1.009	1.009	1.275	1.580
Engellilere Yönelik Ödemeler (1) (Milyon TL)	1.865	2.317	2.594	2.854	3.184
2022 sayılı Kanun Kapsamında Yapılan Toplam Ödemeler (Milyon TL)	2.911	3.326	3.603	4.129	4.764

Kaynak: 2006-2011 arası Yentürk, 2013, 2011-2016 arası ASPB Faaliyet Raporları

2022 sayılı Kanun kapsamında 2011 yılında yaklaşık 850.000 muhtaç 65 yaş üstü kişiye ayda ortalama 110TL, 550.000 engelli ve muhtaç vatandaşlara ise ayda ortalama 250 TL ödenmektedir (SGK, 2006). 2012 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulmasıyla birlikte Kanun kapsamında yapılan ödemeler de Bakanlık kapsamına alındı. Bakanlık kapsamına alındıktan sonra da ödemeler aynı şekilde devam etmektedir. Örneğin 2013 yılında 632.407 kişi 1 Milyar TL'den fazla 65 yaş ve üstü aylıklarından, 590.341 kişi 2,3 Milyar TL'den fazla engelli aylıklarından yararlanmıştı.

2.2.3.4 Yeşil kart uygulaması kapsamında yapılan yardımlar

Yeşil kart; sosyal güvenlik sistemi dışında kalan tüm vatandaşların, belli şartları sağlamaları koşuluyla sağlık sorunlarıyla karşılaştıklarında gereken teşhis ve tedavi imkânlarına sahip olmasını sağlamak ve hiçbir sosyal güvenceye sahip olmayan nüfusu, sağlık güvencesine kavuşturmak amacıyla devlet tarafından ihtiyaç sahiplerine

verilen hizmettir (Bozkurt ve Kaya, 2011).

18.06.1992 tarihli ve 3816 sayılı “Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Yeşil Kart Verilerek Devlet Tarafından Karşılanması Hakkında Kanun” kapsamında hiçbir sosyal güvenlik kurumunun güvencesi altında bulunmayan ve bu kanunun öngördüğü usul ve esaslar çerçevesinde belirlenecek aylık geliri veya aile içindeki gelir payı 1475 sayılı İş Kanununa göre belirlenen asgari ücretin vergi ve sosyal sigorta primi dışındaki miktarının 1/3’ünden az olan ve Türkiye’de ikamet eden Türk vatandaşlarının Türkiye’deki yataklı tedavi kurumlarında yatarak görecekları tedavi hizmetlerini ve her türlü masrafları yer almaktadır (Kaya, 2009).

2012 yılını kadar yoksul vatandaşların ücretsiz sağlık hizmetlerinden yararlanmaları için yeşil kart almaları gerekmektedir ve bu harcamalar Sağlık Bakanlığı ödeneklerinden karşılanmaktaydı. 2012 yılından itibaren tüm vatandaşların Genel Sağlık Sigortası (GSS) kapsamına alınmasıyla birlikte yeşil kart uygulaması da sonlandırılmıştır. Bu uygulama kapsamında gelir tespitine dayalı sistem getirilmiştir. Buna göre hane içinde kişi başına geliri asgari ücretin üçte birinin altında olan vatandaşların sağlık primleri devlet tarafından karşılanmaktadır. Bu harcamalar da Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na verilen ödeneğin SGK’ya aktarılmasıyla karşılanmaktadır. Bu sistemle birlikte bütçede tasarruf da sağlanmıştır. (Yentürk, 2013). Örneğin 2006 yılında yeşil kartlılar için yapılan harcama tutarı 2,9 Milyar TL iken; bu tutar 2011 yılında 5,14 Milyar TL’ye ulaşmıştır.2012 yılında GSS sistemine geçişle birlikte bu tutarın 4,07 Milyar TL seviyesine gerilediğini görmek mümkündür. Böylece yeni sağlık sistemiyle 1 Milyar TL’den fazla bir tasarruf yapılmış oldu (Yentürk, 2015).

2.2.3.5 Vakıflar genel müdürlüğü (VGM)

Vakıflar Genel Müdürlüğü özel bütçeli bir kurum olmasına rağmen, özel bütçeli kurumlar arasında tek sosyal yardım ve sosyal güvenlik harcaması yapan kurumdur (Yentürk, 2012). 27.09.2008 tarihinde yayınlanan 27010 sayılı resmi gazetede Vakıflar Genel Müdürlüğü yönetmeliğine göre “Annesi ya da babası olmayan muhtaç çocuklar ile % 40 ve üzeri engelli olan muhtaçlara; sosyal güvencesi olmaması, herhangi bir gelir veya aylığı bulunmaması, mahkeme kararı veya kanunla bakım altına alınmamış olması, gelir getirici taşınır ve taşınmaz malı mevcut olmaması veya olup da bunlardan elde edeceği aylık ortalama gelirinin bu Yönetmelikle belirlenen muhtaç aylığı miktarını geçmemesi halinde aylık bağlanabilir.”

2.2.3.6 İşsizlik sigortası fonu

İşsizlik sigortası; bir işyerinde çalışırken, çalışma istek, yetenek, sağlık ve yeterliliğinde olmasına rağmen, kendi istek ve kusuru dışında işini kaybedenlere, uğradıkları gelir kayıplarını kısmen de olsa karşılayarak kendilerinin ve aile fertlerinin zor duruma düşmelerini önleyen, sigortacılık tekniği ile faaliyet gösteren, Devlet tarafından kurulan zorunlu bir sigorta koludur (İşkur,2018)

İşsizlik Sigortası Türk çalışma hayatında 4447 sayılı Kanun ile 1999 yılında yer almış bir uygulamadır. İlk prim tahsilâtını 2000 yılı Haziranında gerçekleştiren Fon, ilk ödemesini ise, 2003 yılında gerçekleştirmiştir (Aybıyık ve diğ. 2012).

İşsizlik sigortası, gelecekte ortaya çıkması muhtemel işsizlik riskine karşı çalışanı en azından belli bir süre mağdur etmemeyi ve güvence altına almayı amaçlamaktadır.

Fon'un harcamalarının büyük bir kısmını sigortalı işsizlere yapılan ödemeler oluşturmaktadır. İşsizlere yönelik iş bulma, eğitim, danışmanlık hizmetleri gibi tüm aktif piyasa işlemlerinin harcamaları bu Fon tarafından karşılanmaktadır ve bu harcamalar Fon'a Devlet tarafından aktarılan katkı payı sayesinde finanse edilmektedir. Fon'a ilişkin prim ve cezaların toplanmasından ve Fon'a aktarılmasından SGK; diğer her türlü işlemin yapılmasından ise Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) sorumludur. Fon gelirlerini, primlerden, bütçe katkısından ve faiz gelirlerinden sağlamaktadır (Yentürk, 2012).

Çizelge 2.4: 2006-2016 arası İşsizlik Sigortası Fonu Sosyal Koruma Harcamaları

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
İşsizlik Sigortası Fonu Giderleri	376	404	1.940	5.970	5.147	2.827
GAP için Yapılan Transferler	0	0	1.300	4.141	3.664	1.184
Net Sosyal Koruma Giderleri	376	404	640	1.829	1.483	1.643
GSYH (Milyon TL)	758	843	950	952	1.099	1.298
Sosyal Koruma Harcamalarının GSYH'deki oranı %	0,05	0,05	0,07	0,19	0,13	0,13

Çizelge 2.4 (devam): 2006-2016 arası İşsizlik Sigortası Fonu Sosyal Koruma Harcamaları

Bin TL	2012	2013	2014	2015	2016
İşsizlik Sigortası Fonu Giderleri	3.951	3.545	4.266	6.592	10.439
GAP için Yapılan Transferler	1.355	76	0	0	0
Net Sosyal Koruma Giderleri	2.596	3.469	4.266	6.592	10.439
GSYH (Milyar TL)	1.42	1.57	1.75	1.95	2.6
Sosyal Koruma Harcamasının GSYH'deki oranı %	0,18	0,22	0,24	0,34	0,40

Kaynak: Yentürk, 2013 ve ASPB Faaliyet Raporu 2013-2016

2.2.3.7 Eşi vefat etmiş kadınlara yönelik harcamalar

Düzenli nakdi sosyal yardım programı çerçevesinde muhtaç durumdaki eşi vefat etmiş kadınlara şartları devam ettiği süre içerisinde aylık 250 TL olmak üzere 2 aylık periyotlarla 500 TL düzenli yardım verilmektedir. 29.12.2011 tarih ve 2011/8 sayılı Fon Kurulu kararı ile 2012 Şubat ayı itibarıyla yardım programı başlatılmıştır (ASPB 2016). Bu projeden başlangıçta 100.000 kadının faydalanması beklenmekteyken, 2012 yılı sonunda 239.376 kadına toplamda 371 Milyon TL'den fazla ödeme yapılmıştır. 2015 yılına gelindiğinde ise kişi sayısının 300.422; yardım miktarının ise 820 Milyon TL olduğu görülmektedir.

Çizelge 2.5: Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yapılan Yardımların 2012-2016 arası Dağılımı

Yıl	Hane Sayısı	Ödenen Toplam Tutar (Milyon TL)
2012	239.376	371,5
2013	281.141	752,8
2013	276.680	814,7
2015	300.422	820,5
2016	289.987	810

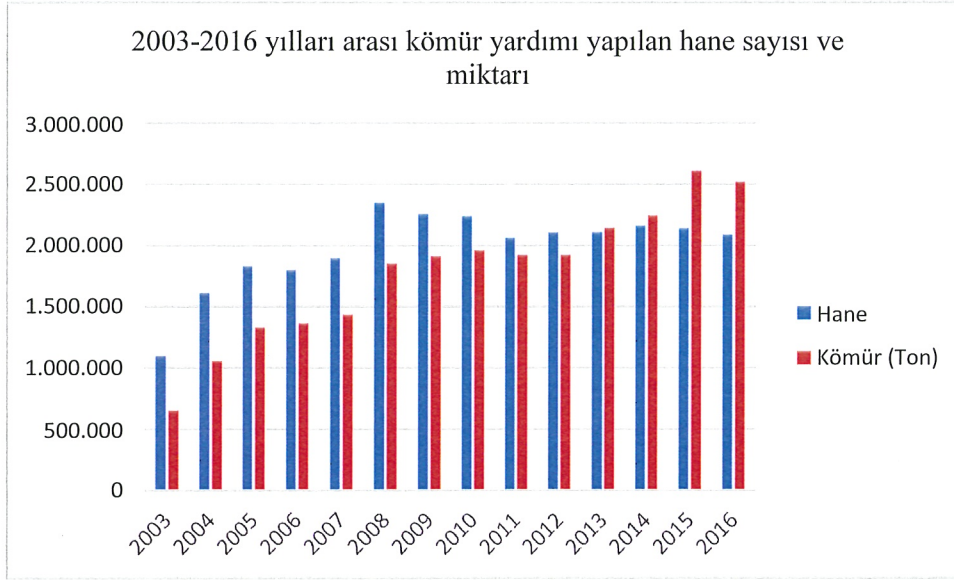
Kaynak: ASPB 2012-2016 Faaliyet Raporu

2.2.3.8 Kömür yardımı

2003 yılından itibaren, Türkiye Kömür İşletmelerinden sağlanan kömür, SYD Vakıflarınca belirlenen ihtiyaç sahibi ailelere en az 500 kg olmak üzere ve standartlara uygun torbalanarak evlere teslim edilmek suretiyle bedelsiz olarak ulaştırılmaktadır. Kömürün illere kadar ulaştırılması Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından sağlanmaktadır. Kömürün ihtiyaç sahibi ailelere dağıtımı ise

Valiliklerin sorumluluğunda Vakıflar tarafından gerçekleştirilmektedir (ASPB Faaliyet Raporu, 2016).

ASPB faaliyet raporuna göre toplam sosyal yardım harcamalarının yaklaşık 2 Milyar TL'lik kısmını bakanlık dışındaki kurumlar yardımları oluşturmaktadır. Bu kurumların başında da Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu Genel Müdürlüğü (TKİ) gelmektedir. Kömür yardımının şehirlerde dağıtımından SYDV'ler sorumludur. Buradaki en büyük handikap kömür madenlerinin özelleştirilmiş ve ya özel sektöre kiralanmış olmasından dolayı TKİ'nin kasasından yüklü miktarda paralar çıkıyor olmasıdır. TKİ, hazineden yeteri kadar ya da zamanında ödenek alamadığında bankalardan kredi çekmek zorunda kalıyor. Bu da hâlihazırda zaten çok büyük maliyetleri olan yardımların yükünü daha da arttırıyor. Ocak 2015 itibariyle TKİ'nin Hazineden alacağı kömür yardımı parası 1,9 Milyar TL'ye ulaşmış bulunmaktadır (Başlevent, 2015). Şekil 2.4'de 2003-2016 yılları arası kömür yardımı yapılan hane sayıları ve miktarları verilmiştir. 2003 yılına bakıldığında 650 bin ton olan kömür yardımı, 2016 yılına geldiğinde yaklaşık olarak 2,5 milyon tona ulaşmıştır.

Şekil 2.4: 2003-2016 yılları arası kömür yardımı miktarı (Ton)

Bu bölümde bulunan kurum ve kuruluşların yapmış olduğu harcamalar Çizelge 2.6'da özet olarak verilmiştir.

Çizelge 2.6: Sosyal Yardımlar Özet Tablo

Bin TL	İÇERİK VE BAŞLANGIÇ TARİHİ	2006	2009	2012	2016
İşsizlik yardımı (sigortası)	İşsizlik sigortası; sigortacılık tekniği ile faaliyet gösteren, Devlet tarafından kurulan zorunlu bir sigorta koludur. 08.09.1999 tarihinde resmi gazetede yayınlanan 4447 sayılı kanunla yürürlüğe girmiştir.01.06.2000 tarihinde kesintiler başlamış ve ilk ödemeler Mart 2002'de gerçekleştirilmiştir.	376.000	1.829.000	2.615.000	10.439.000
Yaşlı ve özürli yardımı (2022 sayılı Kanun)	1977 yılından itibaren 2022 sayılı kanun çerçevesinde ödenen yaşlı ve özürli aylıklarıdır. Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü, 1976 yılında kabul edilen "65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkındaki" 2022 sayılı Kanun çerçevesinde engelli ve yaşlı yurttaşlara belirli kriterleri sağlamaları koşuluyla aylık bağlanmaktadır.	1.380.000	2.382.723	2.911.191	4.763.797
Eşi Vefat Etmis Kadınlara Yönelik Harcamalar	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'nce 29.12.2011 tarih ve 2011/8 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fon Kurulu kararı ile eşi vefat etmiş kadınlara yönelik düzenli nakdi sosyal yardım programı başlatılmıştır. Eşi vefat etmiş, muhtaç durumda bulunan, kanunla kurulu sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olmayan ve bu kuruluşlardan aylık ve gelir almayan kadınlara ayda 250 TL tutarında aylık verilmesine Mayıs 2012 tarihinden itibaren başlanmıştır.	-	-	371.493	810.000
Vakıflar Genel Müdürlüğü Muhtaç Aylığı (1)	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın bünyesinde olmamakla birlikte düzenli gelir desteği sayılabilecek dördüncü uygulama Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yapılmaktadır. 27.09.2008 tarih ve 27010 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Vakıflar Yönetmeliği hükümleri muhtaç aylığının bağlanışını düzenlemektedir. Bu aylık, sosyal güvencesi ve herhangi bir geliri ve mal varlığı olmayan, mahkeme kararı veya kanunla bakım altına alınmamış olan, annesi ya da babası olmayan muhtaç çocuklar ile yüzde 40 ve üzeri engelli olan muhtaçlara verilmektedir. Bunun dışında da Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün sıcak yemek, kuru gıda temini gibi başka sosyal yardım harcamaları bulunmaktadır.	-	1.079	1.346	
DÜZENLİ GELİRLER					

Çizelge 2.6 (devam): Sosyal Yardımlar Özet Tablo

Yeşil Kart ve GSS Harcamaları (2)	Yeşil Kart Uygulamasının Amacı ve Kapsamı 3816 Sayılı 3.7.1992 tarihli "Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Yeşil Kart Verilerek Devlet Tarafından Karşlanması Hakkında Kanununun" amacı; hiç bir sosyal güvenlik kurumunun güvencesi altında olmayan ve sağlık hizmetleri giderlerini karşılayacak durumda bulunmayan Türk vatandaşlarının bu giderlerinin, karşılanmasıdır.	2.909.800	5.506.000	4.611.864	7.002.823
Yoksullara Yönelik Sağlık Harcamaları					
SYDTF Sağlık Transferleri		64.237	140.777	191.230	
Sağlık: Şartlı Nakit Transferi		54.399	138.781	190.830	
Fakirlere Yönelik Kömür Yardımları	Kömürler Türkiye Kömür İşletmeleri (TKİ) tarafından valiliklere teslim edilecek, kömür bedelleri Hazine Müsteşarlığı'nın bütçesine konulacak ödenekten görev zararları olarak TKİ'ye ödenecektir.	250.000	252.000	444.857	

2.3 Literatür Özeti

Çalışmanın bu bölümünde, sosyal yardımları konu alan literatürdeki diğer çalışmalara yer verilecek ve sosyal yardımlarla yoksulluk arasındaki ilişki ele alınmaya çalışılacaktır.

Yentürk (2013) Türkiye’de yoksullara yönelik yapılan sosyal harcamaları incelemek amaçlı 2006 – 2012 dönemini ele aldığı çalışmasında kamudaki, yoksullara yönelik toplam yapılan harcamaları belirleyip bunların içerisinde düzenli gelir sayılabilecek yardımları ayrıştırıp, bu doğrultuda ilerleyen dönemlerde bir gösterge olması adına yoksullara yönelik politika önerilerinde bulunmayı amaçlamıştır. Bu araştırmayı yaparken ESSPROS yöntemini kullanmıştır. Bu yöntemde sosyal yardım ya da sosyal koruma kavramı, yararlanan kişilerin harcanabilir gelirlerinde herhangi bir artış sağlayabilen tüm harcamalar olarak tanımlanmaktadır. Bundan dolayı ESSPROS yönteminde sosyal yardım harcamaları hesaplanırken Devlet bünyesinde bulunan tüm kurumlar hesaba katılmalıdır. Çalışmada da yoksullara yönelik yapılan harcamalar kendi içinde sağlık, sosyal yardım ve hizmetler ve düzenli gelir desteği olarak üç kısma ayrıştırılmıştır. Bunların arasında düzenli gelir desteği ihtiyaç saptaması en kolay olduğundan bunlara yönelik harcamaların arttırılmasıyla yoksul kesimlerin daha verimli şekilde faydalanması ya da en azından açlık sınırının üstüne çıkmalarına olanak sağlayabilir. Ayrıca toplumun yoksul kesimine etkin bir şekilde destek sağlanabilmesi için gerekli kanunların çıkarılması ve ihtiyaç sahiplerinin tarafsız olarak belirlenebilmesini sağlayan bir altyapı oluşturulması gerekmektedir.

Başlevent (2015) ‘in gelir dağılımının düzeltilmesi ve yoksulluğun azaltılmasına yönelik 2013 yılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) faaliyet raporu üzerinden yaptığı çalışmasında, istihdam artırıcı politikaların uygulanması, çalışan ve emekli maaşlarının daha makul seviyelere çıkarılması, etkin vergi sistemlerinin uygulanması ve eğitim, sağlık gibi hizmetlerin daha ucuz ve kaliteli seviyelerde verilmesi gibi politika tavsiyelerinde bulunmuştur.

Sarısoy ve Koç (2010) 2002-2007 dönemini kapsayan sosyal transfer harcamalarının yoksulluğu azaltmadaki etkilerini ölçmek adına zaman serisi kullanarak bir analiz gerçekleştirmişlerdir. Çalışmalarında en küçük kareler yöntemi kullanarak 6 yılın analizini gerçekleştirmişlerdir. Modellerini oluştururken sosyal harcamaların cinsiyet, çalışma grupları ve eğitim durumu gibi farklı

değişkenlerin üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğu araştırılmıştır. Analizlerinin sonucunda cinsiyet değişkenine göre erkeklere yapılan harcamaların, kadınlara yapılan harcamalara göre yoksulluğu daha fazla azaltıcı yönde; çalışma gruplarında ise hizmet sektörü çalışanlara yönelik yapılan harcamaların, sanayi ve tarım çalışanlarına göre daha fazla oranda; eğitim durumlarına göre değerlendirildiğinde ise ilkokul mezunlarına yönelik yapılacak sosyal harcamaların diğer gruplara yapılacak harcamalara nazaran yoksulluklarını daha fazla azaltacağı sonucuna ulaşmışlardır. Sarısoy ve Koç bu çalışmalarında sosyal harcamaların yoksulluğu sadece azaltabileceğini; sosyal harcamalar yardımıyla yoksulluğu bitirmenin mümkün olmadığını belirtmişlerdir. Bunun nedenini ise yoksulları gruplandırarak, temel nedenlerinin saptanmasını sağlayacak bir veri tabanı eksikliğinden kaynaklandığını belirtmektedirler.

Çelikay ve Gümüş 'ün (2013) gerçekleştirdikleri çalışmada 2004-2011 yıllarına ait sosyal harcamaların 26 bölgeyi baz alarak statik panel veri yöntemleriyle bölgelerin yoksulluk oranı üzerinde nasıl bir etkisi olduğunu ve bu sosyal harcamaların eğitim, sağlık, sosyal güvenlik ve sosyal yardım gibi alt bileşenlerinin hangilerinin yoksulluk oranları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını araştırmışlardır. Araştırma doğrultusunda da yoksulluk oranı olarak %50 ve % 60 seviyelerine göre görel yoksulluk sınırını kullanmışlardır. Çalışmanın sonucunda ise bölgesel bazda yaptıkları değerlendirmede sosyal harcamaların gayri safi katma değer içerisindeki payı ile yoksulluk oranında negatif yönlü bir ilişkiye sahip olduğunu tespit etmişlerdir. Yani sosyal harcamalardaki bir artışın yoksulluğu azaltıcı bir etkisi olduğu görülmüştür. Çalışmada araştırılan bir diğer soru ise eğitim, sağlık, sosyal güvenlik ve sosyal yardımlar gibi alt bileşenlerin yoksulluğu azaltmada nasıl bir etkilerinin olduğuydu. Alt bileşenler üzerinden yapılan analizde ise yine her bir bileşenin yoksulluğu azaltmada rol oynadığı gözlemlenmiştir. Ancak yoksulluğun kalıcı olarak azalması için en önemli etmenin eğitim olduğu vurgusu yapılmıştır ve eğitim harcamalarının sosyal harcamalar içindeki payının artırılması yönünde tavsiyede bulunulmuştur.

Caminida ve Goudswaar (2012) 15 Avrupa birliği ve 15 Avrupa Birliği üyesi olmayan ülke için gerçekleştirdiği çalışmalarında diğer çalışmalardan farklı olarak vergi sisteminin ve özel sosyal yardımların yoksulluğu azaltmadaki etkisini de araştırmışlardır. Bu çalışmayı yaparken 2003 – 2007 OECD yoksulluk verileri ve

Luxembourg Gelir Çalışması (LIS) verilerini kullanarak iki ayrı veri seti üzerinden gerçekleştirmişlerdir. Caminida ve Goudswaar da diğer çalışmalara benzer olarak yoksulluk çizgisi olarak % 50 ve % 60 seviyelerine göre göreceli yoksulluk ölçüsünü kullanmıştır. Araştırmada iki grup için de farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Öyle ki hem % 50 hem de % 60 yoksulluk çizgisine göre yapılan analizler sonucunda özel sosyal harcamaların AB ülkeleri için verdiği sonuç yoksulluğu azaltıcı yönde iken; AB üyesi olmayan ülkeler için yapılan analizde β katsayısı negatif çıksa da düzeltilmiş R^2 sine bakıldığında ekonometrik olarak anlamsız bir sonuç ortaya çıkmıştır. Aynı şekilde yoksulluk oranıyla vergi sistemi arasında bir ilişki olup olmadığı incelendiğinde hem AB üyesi ülkeler için hem de AB üyesi olmayan ülkeler için anlamlı bir sonuca ulaşamamışlardır.

Nelson 2011’de 1990-2008 yıllarını kapsayan Avrupa Birliği (AB) üyesi ve AB üyesi olmayan Norveç ve İsviçre’nin de dahil olduğu toplam 28 ülke üzerinden gerçekleştirdiği çalışmasında Avrupa refah sisteminin düşük gelire karşı nasıl bir etkisi olduğunu ve yoksulluğu azaltmada ne kadar etkin olduğunu araştırmıştır. Zamana göre ülkeler arası karşılaştırma yapmanın daha kolay olduğu SaMip (Social Assistance and Minimum Income Protection) veri seti üzerinden 28 ülkeyi kapsayan medyan gelirin %40, %50 ve %60’ı oranları kullanılarak göreceli yoksulluk çizgisi üzerinden yapılan değerlendirmeye göre birçok ülkenin bu sınırın altında olduğuna; Avrupa komisyonunun belirlemiş olduğu %60’lık sınıra ise hiçbir ülkenin ulaşamamış olduğu sonucuna varılmıştır. Nelson ayrıca literatürdeki diğer çalışmalardan farklı olarak ALMP (Active Labour Market Policy) değişkeni olarak tanımladığı aktif iş gücü piyasası politikalarına harcama bazında yapılan değişikliğin, sosyal yardımların yoksulluk seviyesini azaltmadaki etkinliğini ne kadar değiştirdiğini ölçmek için panel veri kullanarak 7 farklı analiz daha yapmıştır. Bu analizinde ise ALMP ile sosyal yardım etkinliği arasında negatif bir ilişki olduğunu göstermiştir. Yani İş gücü piyasalarına maaşlar üzerinden yapılacak bir müdahalenin sosyal yardımların yoksulluğu azaltmadaki etkinliğinin ters yönde bir etki yaratacağını öne sürmüştür.

Habibov ve Fan ‘ın 2006 yılında birlikte gerçekleştirdikleri çalışmalarında sosyal yardım programlarının Azerbaycan açısından yoksulluğu ve eşitsizliği azaltmada ne kadar etkin olduğunu incelemişlerdir. Bu çalışmadaki analizler 2003 yılı Azerbaycan Hane halkı bütçe anketi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmada bir diğer dikkat çeken kısım ise kullanılan yoksulluk çizgileri. Habibov ve Fan tek

bir yoksulluk çizgisi yerine Azerbaycan istatistik komitesi tarafından hesaplanan günlük 2,200 kalori ve toplam harcamanın %30'u kadar gıda dışı ve hizmetlerin maliyetinin de dahil olduğu Azerbaycan resmi yoksulluk çizgisini ve sadece gıda üzerinden hesaplanan ekstrem yoksulluk çizgisini kullanmışlardır. 2003 verilerine göre yoksulluk çizgisini hesapladıklarında ise halkın %44,6'sının yoksul olduğunu gözlemlemişlerdir. Çalışmada ulaşılan bir diğer çarpıcı sonuç ise sosyal yardımların yoksulluğu ve eşitsizliği azaltıcı yönde etkilerinin olmasına rağmen; uygulanması ve sosyal yardımların dağıtımları açısından büyük sorunları olduğudur. Yani etkin bir sosyal yardım programı izlenemiyor. Çalışmaya göre dağıtılan sosyal yardımların

%89'luk bir kısmının yoksul olmayanlara dağıtıldığı ve ilk %10'luk dilimde bulunan yoksul kesimin %87'sinin herhangi bir sosyal yardımdan faydalanamadıklarını gözlemlemişlerdir. Ayrıca sosyal yardım programlarının yoksulluğu azaltması için uygulama dışında milli gelir içindeki payının düşük olduğunun da altı çizilmiş ve yoksulluk oranı yüksek olduğu için ilk olarak yapılması gerekenin ekstrem yoksulluk çizgisi altında olanların bu sınırın üstüne çıkarılması gerektiğinin tavsiyesinde bulunmuşlardır.

Kenworthy (1999) 15 sanayileşmiş ülkedeki sosyal yardım politikalarının yoksulluğu azaltmadaki etkinliğini 1960-1991 dönemini baz alarak mercek altına almıştır. Çalışmasında yoksulluk ölçütü olarak hem mutlak yoksulluk hem de görelî yoksulluk ölçülerini kullanmıştır. Kenworthy, literatürdeki birçok çalışmanın sosyal yardımların yoksulluk oranını azaltmada etkin olduğunu ancak bunun kısa vade için geçerli olduğunu belirtmiştir. Bundan dolayı sosyal yardımların uzun dönemdeki etkisi üzerine yoğunlaşmıştır. Çalışmada Lüksemburg Gelir Çalışması (LIS) veri seti yardımıyla yatay kesit için en küçük kareler (OLS) yöntemini kullanılarak bir analiz gerçekleştirilmiştir. Çalışmada hane halkı gelirleri, eşdeğerlik ölçeği aracılığıyla hane halkı büyüklüğüne göre tekrar hesaplanmıştır. Mutlak yoksulluğu hesaplarken 1991 yılındaki ABD'deki hane halkı medyan gelirinin %30, %40 ve %50'sini almıştır. Bu oranlara göre bulunan gelirin altında kalan kısmı yoksul olarak kabul etmiştir. Görelî yoksulluğu ise her ülkenin medyan gelirinin %40'ını alarak hesaplamıştır ve bu oranların altında gelire sahip olanları yoksul olarak kabul etmiştir. Ayrıca 8 ülkenin hane halkı gelirini enflasyona göre düzeltmiştir. İki yoksulluk çizgisini karşılaştırdığında ise ABD gelirine göre hesaplanan mutlak yoksulluk çizgisinin, görelî yoksulluğa göre %7 oranında daha fazla olduğunu gözlemlemiştir. Çalışmadaki analizde bağımlı değişken olarak

vergi ve transferler sonrası yoksulluk oranı; bağımsız değişkenler olarak ise sosyal yardımların büyüklüğü (Yardımların GSYİH'daki payı), transfer ve vergi öncesi yoksulluk oranı ve kişi başına düşen gelir (ulusal refah) kullanılmıştır. Regresyon sonucunda sosyal yardımların büyüklüğünün katsayısı negatif ve anlamlı çıkmıştır. Bu da açıkça gösteriyor ki sosyal yardımların gsyih içindeki artışı yoksulluğu azaltmada etkindir. Bir diğer bağımlı değişken olan vergi / transfer öncesi yoksulluk ise vergi / transfer sonrası gelir dağılımının yapılmasından sonra refah düzeyinin yoksulluğu nasıl etkileyeceğinin altını çizmektedir. Ekonometrik olarak bakıldığında da yine yoksulluğu azaltıcı yönde etkisi olduğu belirtilmektedir. Son değişken olan Gelir incelendiğinde beklendiği gibi negatif katsayıdır. Yani çalışma sonucunda bütün bulguların sosyal yardım politikalarının yoksulluk oranlarını azaltmada yardımcı olduğunu göstermiştir.

3. VERİ SETİ VE YÖNTEM

3.1 Veri Seti

Avrupa İstatistik Ofisi, 2003 yılında Gelir Yaşam Koşulları Anketi (GYKA)'ni yoksulluk, gelir dağılımı ve yaşam koşulları hakkında istatistik üretmek üzere başlatmıştır. 2007'den itibaren GYKA Avrupa Birliği üyesi olan ve olmayan 28 ülkede uygulanır hale gelmiştir. Türkiye ise 2006 yılında ilk GYKA'ni yayınlamış olup, anket içeriği Avrupa İstatistik Sistemi (ESS) tarafından belirlenmiştir (Iacovou ve diğ., 2012).

GYKA kesit ve panel veri olarak iki farklı formatta, 2006 yılından itibaren Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yayınlanmaktadır. Daha önce yoksulluk ve gelir dağılımına dair istatistikler Hanehalkı Bütçe Anketleri (HBA) kullanılarak hazırlanmakta olup, bu anketlerden hazırlanan son haber bülteni 2005 yılına aittir. 2006 yılından bu yana, yoksulluk ve gelir dağılımı verileri hem hanehalkı hem de birey bazında bilgi içeren GYKA kullanılarak hazırlanmaktadır.

Anket uygulaması TÜİK bölge müdürlükleri tarafından, yüz yüze ve akıllı veri giriş programları (CAPI) kullanılarak yapılmaktadır. Uygulama öncesinde anket kapsamındaki hanelere anketi tanıtan, anketin amacını, uygulama şekil ve zamanını anlatan bilgilendirici bir mektup gönderilmektedir. GYKA kapsamında Türkiye Cumhuriyeti sınırları içindeki tüm yerleşim yerleri bulunmaktadır ve bu yerleşim yerlerinden seçilen hanelerde yaşayan kurumsal olmayan nüfusun tamamı içerilmektedir. Anket protokolüne göre anket uygulamasında hanelerin ve bireylerin ikamesine izin verilmemektedir.

Anketin amacı gelir dağılımı, yoksulluk ve yaşam koşullarına dair veri ve istatistik hazırlamak olduğundan, anket konuları konut durumu, hanenin ve ferdin ekonomik ve işgücü durumları, eğitim ve sağlık durumları, demografik özellikleri olarak belirlenmiştir.

Her yıl GYKA hem panel hem kesit verisi olarak yayınlanmaktadır. Panel yapısında her bir hanehalkı 4 yıl boyunca takip edilmekte, 4 yıldan sonra anketten düşürülmektedir. Panel tasarımında yıllık bazda 4 alt örnek kullanılmakta olup, bir

sonraki yıl bu alt örneklerden biri anketten çıkarılıp yeni bir alt örnek eklenmektedir. Dolayısıyla bir sonraki yıl örneklemin %75'i anket kapsamında tutulup %25'i örnekleme yeni giren bireylerden oluşmaktadır. Hedef kitle olarak 13 yaş ve üzeri bireyler örnek fert olarak kabul edilip anket kapsamına alınmaktadır. Panel veride bölgesel ayrımlar yayınlanmamaktadır.

GYKA'inde 4 farklı soru formu vardır ve her bir hane için bu dört farklı soru formu doldurulmaktadır. Hanehalkı kayıt formunda hanehalkının adresine ulaşım durumu, hanehalkının ve anketin durumu ile ilgili bilgiler vardır. Bu bilgiler sadece panel veri kullanıcıları ile paylaşmakta, kesit veri yayınlarında kullanılmamaktadır. Fert kayıt formu ile ferdin demografik özellikleri, haneye üyelik durumu, haneden ayrılma nedenlerine dair bilgiler elde edilmektedir. Hanehalkı soru formunda, hanenin o anki yaşama koşulları, konut sahipliği, konut bilgileri, hanenin temel ekonomik durumuna ilişkin bilgilere yer verilmektedir. Son olarak fert soru formunda ferdin eğitim ve genel sağlık durumu, yaşı, işgücü piyasasındaki konumu, medeni durumu ve detaylı gelir bilgileri sorgulanmaktadır. Ankette farklı bilgiler için farklı referans dönemleri kullanılmaktadır. Gelir bilgisi için referans dönemi bir önceki takvim yılı olarak belirlenmiştir ve yıllık net gelir kalemleri olarak verilmektedir. İstihdam bilgileri anketin uygulandığı tarihten önceki hafta için sorgulanmaktadır. Yaşam koşulları ile ilgili sorular anketin yapıldığı andaki durum ile ilgilidir.

GYKA kesit verisinde bölgesel ayırım olarak İBBS-1 düzeyi kullanılmaktadır ve veri

12 bölge ayırımında yayınlanmaktadır. Ayrıca, veride gelir bilgileri farklı kırılımlarda, detaylı bir şekilde sorgulanmaktadır. Öncelikle maaş, ücret ve yevmiye gelirleri olmak üzere, müteşebbis gelirleri, gayrimenkul kira geliri, menkul kıymet geliri ve karşılıksız gelir bilgileri hem haneler hem de fertler için kaydedilmektedir. Karşılıksız gelirler olarak adlandırılan transfer gelirleri içinde işsizlik ödenekleri, emekli maaşı, yaşlılık maaşı, dul/yetim maaşı, hastalık yardımı, malullük aylığı, gazilik aylığı, eğitim ile ilgili karşılıksız burs ve bağışlar ve konut yardımları gibi sosyal yardım gelir kalemleri bulunmaktadır (TÜİK, 2017).

Sosyal yardım gelirlerinin detaylı olarak içerilmesinden dolayı, bu tezde GYKA kesit verisi kullanılacaktır. Farklı dönemlerde sosyal yardımların yoksulluk üzerindeki etkisini ölçmek için 2006 ve 2016 GYKA kesit verisi mikro veri seti TÜİK tarafından sağlanmıştır. Bu veri seti içinde her bir yıl için hane, fert ve fert-kayıt verileri bulunmaktadır.

GYKA kapsamında gelirler yıllık olarak yansıtılmaktadır. Tez kapsamında kullanılacak olan 2006 ve 2016 yıllarının ekonometrik açıdan karşılaştırılması için 2006 yılını baz kabul edip diğer yılların gelirleri baz yıla göre reel gelire dönüştürülmüştür. Böylece daha anlamlı sonuçlar elde etmemiz mümkün olacaktır. Ayrıca bu doğrultuda Türkiye'nin yoksulluk profili de göz önüne alındığında ve literatüre bakıldığında göreceli yoksulluk ölçüsünü kullanmanın daha uygun olacağı görülmektedir. Örneğin; Caminada ve Goudswaard (2009), 15 Avrupa Birliği ülkesi için gerçekleştirdikleri çalışmalarında %60 seviyesinde göreceli yoksulluk ölçüsü kullanmıştır. Bu çalışmada da bu doğrultuda yoksulluk ölçüsü olarak göreceli yoksulluk ölçüsü kullanılmıştır. Analizlerin de daha detaylı olması için %40, %50, %60 seviyelerine göre reel anlamda göreceli yoksulluk seviyeleri hesaplanmıştır.

Çizelge 3.1: Göreceli yoksulluk sınırının altında gelire sahip olanların oranları

	2006	2009	2012	2016
Medyan gelirin %40'ının altında gelire sahip olanların oranı	%9.87	%12.10	%10.89	%10.45
Medyan gelirin %50'sinin altında gelire sahip olanların oranı	%11.98	%14.24	%13.10	%12.19
Medyan gelirin %60'ının altında gelire sahip olanların oranı	%14.09	%16.58	%15.02	%14.37

Kaynak: GYKA mikro veri seti

Örneğin 2006 yılında medyan gelirin %40'ının altında gelire sahip olanların oranı %9,87 iken 2016 yılında bu oranın %10,45'e yükseldiği görülmektedir. Kriz yılı olan 2009'da yoksulluk oranının yukarıdaki yıllar arasındaki en yüksek seviye olan %12,10'a; seçim yılı olan 2012 'de ise bu oranın %10,89 seviyesine gerilediği görülmektedir.

Diğer bir perspektiften bakıldığında ise veri setinden elde ettiğimiz dul-yetim maaşı, işsizlik yardımı, engelli, gazi ve yaşlılık maaşı ve öğrencilere sağlanan karşılıksız burs gibi sosyal yardım kalemlerinin oranları analiz yıllarına göre aşağıdaki gibidir.

Çizelge 3.2: Sosyal yardım alanların yıllara göre oranları

	2006	2009	2012	2016
Dul-yetim maaşı alanların oranı	%3.76	%3.97	%4.59	%5.25
İşsizlik yardımı alanların oranı	%0.26	%0.38	%0.74	%1.41
Engellilik, gazilik, yaşlılık geliri alanların oranı	%0.93	%1.14	%1.39	%1.31
Karşılıksız burs ya da bağış alanların oranı	%0.34	%0.52	%0.51	%0.84

Kaynak: GYKA mikro veri seti

Tablodaki yardım kalemlerini yıllara göre incelediğimizde genel anlamda bir artış trendi içerisinde oldukları görülmektedir. Örneğin; dul - yetim maaşı alanların oranı 2006 yılında %3,76 iken 2016 yılında %5,25'e yükselmiştir. Aynı şekilde burs alanların oranını da incelediğimizde 2006 yılında %0,34 olan karşılıksız burs yardımı alanların oranı; 2016 yılında %0,84'e kadar çıkmıştır. GYKA'ne daha yakından bakıldığında, Tablo 3.3'te görüleceği üzere, 2006 yılı mikro veri örnekleminde hane halkı reisi erkek olan hanelerin oranı %87 iken; hane halkı reisi kadın olan hanelerin oranı %13'tür.

Çizelge 3.3: Tanımlayıcı istatistikler, 2006

Değişkenler	Gözlem Sayısı	Ortalama
Cinsiyet		
Erkek	9469	.8739
Kadın	1367	.1261
Eğitim		
Hane halkının ortalama eğitim yılı	10836	6.2442
Hane halkı reisinin medeni durumu		
Hiç evlenmedi	270	0.0249
Evli	9244	0.8531
Ayrı yaşıyor	66	0.0061
Eşi öldü	1066	0.0984
Boşandı	190	0.0175
Sosyal Güvenlik Kurumuna Kayıtlılık		
Kayıtlı	7347	0.678
Kayıtlı değil	3489	0.322

Veri setinde herbir bireyin eğitim bilgisi yedi kategori halinde kaydedilmektedir. Bu kategoriler: okur-yazar olmayan, okur yazar olup okul bitirmemiş olanlar, ilköğretim mezunu, ortaokul-ilköğretim mezunu, genel lise mezunu, meslek lisesi mezunu ve yüksek okul ve ya fakülte mezunudur. Ancak 2016 yılında bu kategorilerden yüksek okul ve fakülte mezunları birbirinden ayrılmış; yüksek lisans ve doktora seçenekleri eklenerek kategori sayısı 11'e çıkarılmıştır.

Analizde kullanılmak üzere hanede bulunan bireylerin eğitim yılı ortalamaları alınmıştır. Buna göre 2006 yılı için hanelerin ortalama eğitim yılı 6,24 yıl olarak bulunmuştur.

Bireylerin medeni durumları incelendiğinde veri içeriğinde beş farklı kategori bulunmaktadır. Bunlar; hiç evlenmedi, evli, ayrı yaşıyor, eşi öldü ve boşandı seçenekleridir. Modelde hanehalkı reisinin medeni durumu açıklayıcı değişken olarak kullanılmıştır. Örneklemedeki hanehalkı reislerinin %85'i evlidir. Bu kategoriyi %10 oranıyla eşi ölmüş olan hanehalkı reisleri izlemektedir.

Yoksulluğu etkileyen önemli bir faktör de hanehalkı reisinin sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olarak çalışıp çalışmadığıdır. 2006 yılı örnekleminde hanehalkı reislerinin %68'i sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı çalışırken; %32'si kayıt dışı çalışmaktadır.

Çizelge 3.4: Tanımlayıcı istatistikler, 2016

Değişkenler	Gözlem Sayısı	Ortalama
Cinsiyet		
Erkek	18484	.8245
Kadın	3934	.1755
Eğitim		
Hanehalkının ortalama eğitim yılı	57942	7.5410
Hanehalkı reisinin medeni durumu		
Hiç evlenmedi	810	0.0361
Evli	18102	0.8075
Ayrı yaşıyor	125	0.0056
Eşi öldü	2545	0.1135
Boşandı	836	0.0373
Sosyal Güvenlik Kurumuna Kayıtlılık		
Kayıtlı	53830	0.9290
Kayıtlı değil	4112	0.0710

2016 yılı örnekleminde hanehalkı reislerinin %82'sini erkekler; % 18'ini kadınlar oluşturmaktadır. Daha önce bahsettiğimiz gibi 2016 yılında eğitim değişkeni 11 kategoriye çıkarılmış olup bunlar; okur-yazar olmayan, okur-yazar olup okul bitirmemiş olanlar, ilkokul, ilköğretim, ortaokul ve dengi, genel lise, mesleki ve ya teknik lise, yüksek okul, fakülte, yüksek lisans ve doktora şeklindedir. 2016 yılı için hanede bulunanların eğitim yılı ortalaması 2006 yılına göre 1 yıldan fazla artmış ve 7,54 olarak kaydedilmiştir.

Hanehalkı reisinin medeni durumu incelendiğinde örneklemdaki hanelerin %80'inin hanehalkı reisleri evlidir. Bu kategoriyi %11 oranıyla eşi ölmüş hanehalkı reisleri takip etmektedir.

Hanehalkı reisinin kayıtdışı çalışma durumu 2006 yılı ile kıyaslandığında yaklaşık olarak 25 puan artmış olup %93'e çıkmıştır. Bu durumda, Türkiye'de 2011 yılı sonrası büyük artış gösteren Suriyeli mülteci sayısının ve bu mültecilerin nerdeyse tamamının kayıtdışı işlerde çalışmasının etkileri görülmektedir.

3.2 Model

Çalışma dahilinde TÜİK yatay kesit veri seti kullanılarak tahmin edilecek modelin bağımlı değişkeni ikili (binary) kategorik yapıya sahiptir. Bağımlı değişkenin ikili (binary) kategorik yapıya sahip olmasından dolayı logit model kullanılması uygun olacaktır. Logit model özellikle ikili bağımlı değişkenler için tanımlanmış doğrusal olmayan ancak uygun dönüşümler sayesinde doğrusallaşabilen bir regresyon modelidir (Astar ve Demirci, 2011). Logit modeli açıklayabilmek için lojistik dağılım fonksiyonundan yararlanmamız gerekmektedir. Lojistik dağılım fonksiyonu aşağıdaki gibidir.

$$\begin{aligned} \Pr(\widehat{Y} = 1|X) &= F(\beta_0 + \beta_1 X_1 + \dots + \beta_n X_n) \\ &= \frac{1}{1 + e^{-(\beta_0 + \beta_1 X_1 + \dots + \beta_n X_n)}} = \frac{1}{1 + e^{-z}} \end{aligned} \quad (3.1)$$

Denklem 3.1'deki z değişkeni $-\infty$ ile $+\infty$ arasında değer almaktadır. Dolayısıyla Z değeri değiştikçe olasılık değeri de 0 ile 1 arasında değerler alacaktır. Burada fonksiyonumuz doğrusal olmadığından en küçük kareler (EKK) yöntemi ile tahmin edilemez. EKK yerine maksimum olabilirlik modeli kullanılmalıdır. Bu metotta logit modeli için olabilirlik fonksiyonu olarak lojistik dağılım fonksiyonu kullanılır (Stock ve Watson, 2015).

Modelde Z ile Pr arasında doğrusal bir ilişki olmadığından β katsayılarını direkt olarak yorumlamak doğru olmayacaktır. Onun yerine marjinal etkisi gözönüne alınmalıdır. Marjinal etki ise aşağıdaki gibidir:

$$\begin{aligned} \frac{\partial \Pr(Y = 1|X)}{\partial X} &= \frac{\partial F(x\beta)}{\partial(x\beta)} \frac{\partial(x\beta)}{\partial x} \\ &= f(x\beta)\beta \end{aligned} \quad (3.2)$$

Burada $f(x\beta)$ olasılık yoğunluk fonksiyonunu; $x\beta = \beta_0 + \beta_1X_1 + \dots + \beta_nX_n$ eşitliklerini göstermektedir. Bu durumda marjinal etki katsayısını yorumlayacak olursak, belli bir x değerinde 1 birimlik değişimde Y olasılığını ne kadar değiştirdiğini göstermektedir (Greene, 2012). Marjinal etki hesaplanırken sürekli değişkenler için değişkenin örneklemdaki ortalama değeri, kesikli değişkenler için baz seçilecek kategorinin değeri kullanılır.

4. EKONOMETRİK ANALİZ

TÜİK tarafından yayınlanan Gelir Yaşam Koşulları Anketi 2006 ve 2016 yılı kesit verisi kullanılarak yapılan analiz kısmında gözlem birimi olarak hanehalkı kullanılmıştır. 2006 yılı verisinde 10836; 2016 yılında ise 22418 tane hanehalkı kaydedilmiştir. Bağımsız değişkenlerde hanehalkı reisinin cinsiyeti, medeni durumu, yaşı ve kayıtdışı çalışma durumu kullanıldığından hanehalkı reisi kaydedilmeyen 84 hane analiz dışı bırakılmıştır.

Veri yapısı kısmında anlatıldığı üzere, bu analizde medyan gelirin %50'si görelî yoksulluk sınırı olarak kabul edilmiştir. Bağımlı değişken olarak görelî yoksulluk sınırının altında kalma durumu kullanılmıştır. Bu yoksulluk oranının altında kalan hanehalklarına 1, üstünde kalan hanehalklarına 0 değeri verilerek ikili (binary) kategorik değişken oluşturulmuştur. Bağımlı değişken aşağıdaki şekilde tanımlanabilir:

$$Y_i = \begin{cases} 1, & \text{eğer yoksulluk sınırının altında gelire sahipse} \\ 0, & \text{eğer yoksulluk sınırının üstünde gelire sahipse} \end{cases}$$

Yoksul olma durumunu etkileyen faktörleri hanehalkı reisinin yaşı, cinsiyeti, medeni durumu ve kayıtdışı (informal) çalışma durumu; hanehalkının ortalama eğitim yılı ve eşdeğerlik ölçeğine göre düzeltilmiş haneye giren toplam sosyal yardım geliri kullanılarak açıklanmıştır. Alternatif olarak, toplam sosyal yardım geliri yerine sosyal yardım alıp almama durumu modele açıklayıcı değişken olarak eklenmiştir. Türkiye'de yoksul olma olasılığı, sanayileşmenin belli bölgelerde toplanması, güvenlik seviyesi farkları ve ulaşım imkanlarından dolayı bölgesel olarak değişkenlik göstermektedir. Bu değişkenliği kontrol etmek için İBBS-1 düzeyinde 12 bölge için kukla değişken modele eklenmiştir. İstanbul (TR1) bölgesi baz kategori olarak belirlenmiştir.

Literatüre baktığımızda hanehalkı reislerinin kadın olmasının yoksul olma olasılığını azaltması beklenmektedir (Sarısoy ve Koç, 2010). Beşeri sermaye teorisine dayanarak bireylerin ortalama eğitim yılı arttıkça gelir düzeylerinin artacağı göz önünde bulundurulduğunda hanenin ortalama eğitim yılının artmasının yoksul olma olasılığını azaltıcı yönde etki edeceği beklenmektedir

(Sarısoy ve Koç, 2010; Çelikay ve Gümüş, 2013). Türkiye'deki sosyolojik yapı gereği hanehalkı reisinin medeni durumunun yoksul olma olasılığı üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Daha önce yapılan çalışmalardan farklı olarak bu çalışmada hanehalkı reislerinin medeni durumu evli olmak yada olmamak olarak ikiye ayrılmakta ve evli olmayan hanehalkı reislerinin hanelerinin yoksul olma olasılığının daha fazla olduğu tahmin edilmektedir.

Hanehalkı reislerinin sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı çalışıp çalışmama durumu yoksul olma olasılığı üzerinde belirleyici bir etmendir. Neoliberal ekonomik teoriye göre kayıt dışı çalışan bireylerin gelirlerinin ortalamasının daha düşük olacağı gözönünde bulundurulduğunda reisi kayıtdışı çalışan hanelerin yoksul olma olasılıklarının daha fazla olması beklenmektedir (Çelikay ve Gümüş, 2013). Bu tezde esas olarak ölçülmek istenen sosyal yardımların yoksulluk üzerindeki etkisidir. Daha önceki çalışmalarda alınan sosyal yardımların yoksulluğu azaltıcı etkisi olduğuna dair yoğun bulgulara rastlanmaktadır (Çelikay ve Gümüş, 2013; Caminida ve Goudswaar, 2012; Nelson, 2011). Bundan dolayı bu çalışmada da sosyal yardımların yoksulluğu azaltıcı yönde etki edeceği beklenmektedir.

Bağımlı değişken ikili (binary) yapıya sahip olduğundan dolayı tahmin yöntemi olarak Logit model kullanılmıştır. 2006 ve 2016 yılları için yapılan modellerin tablosu Ek A'da verilmiştir. Bu modellere ait marjinal etkiler Çizelge 4.1 ve Çizelge 4.2'de gösterilmiştir.

Çizelge 4.1: Marjinal Etkiler Tablosu, 2006

<u>Değişkenler</u>	<u>Model 1</u>	<u>Model 2</u>
Ort. Eğitim yılı	-0.00743*** (0.00164)	-0.00450*** (0.000999)
Hanehalkı reisinin cinsiyeti	0.0189*** (0.00583)	-0.00459* (0.00235)
Hanehalkı reisinin medeni durumu	0.00765** (0.00352)	-0.000637 (0.00220)
Hanehalkı reisinin yaşı	-0.00250*** (0.000635)	-0.0123*** (0.000349)
Kayıtdışı çalışma durumu	0.0131*** (0.00354)	0.0107*** (0.00280)
Toplam yardım tutarı (x1000)	-0.0944*** (0.0000)	
Sosyal yardım alma durumu		0.0238*** (0.00541)
Bölgesel Etkiler	Evet	Evet
Gözlem sayısı	10,836	10,836

Lejant: *** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1
(*) dy/dx kukla değişkenin 0'dan 1'e değişimini gösterir.

2006 yılı için marjinal etkiler tablosuna baktığımızda hanehalkının ortalama eğitim yılı katsayısının yoksul olma olasılığı ile negatif ilişkili olduğu görülmektedir. Bu değişken %99 güven aralığında istatistiki olarak anlamlıdır. Buna göre hanenin ortalama eğitim yılı arttıkça yoksul olma olasılığı azalmaktadır. Toplam alınan yardım miktarının açıklayıcı değişken olarak kullanıldığı model 1'de, hanehalkının reisinin cinsiyeti baz olarak erkek seçildiğinden, reisin kadın olduğu hane halklarının yoksul olma olasılığı hane halkı reisinin erkek olduğu hanelere göre yaklaşık %2 daha fazladır. Ancak sosyal yardım alıp almama durumunun kukla değişken olarak eklendiği model 2'de bu durum tam tersine dönmüştür. Hanehalkı reisi erkek olan hanelerin yoksul olma olasılığı, hanehalkı reisi kadın olan hanelere göre yaklaşık olarak % 0,5 daha fazladır. Aynı şekilde hanehalkı reisinin medeni durumu değişkeni de her iki modelde de evli olan hanehalkı reisine sahip hanelerde evli olmayanlara göre yoksul olma olasılığı üzerinde zıt yönlü etkiler göstermektedir. Ancak bu değişken model 2 için istatistiki olarak anlamsızdır. Yoksul olma olasılığını azaltan bir diğer etken ise hanehalkı reisinin yaşıdır.

Hanehalkı reisinin yaşı arttıkça hanenin yoksul olma olasılığının azaldığı görülmektedir. Bu durum Beşeri Sermaye Teorisine (BST) göre yaş ile birlikte deneyimin artmasına bağlı olarak hanehalkı reislerinin gelirinin artması ile ilişkilendirilebilir. Kayıtdışı çalışıp çalışmama durumu incelendiğinde ise her iki modelde de kayıtdışı çalışanların kayıtlı çalışanlara göre yoksul olma olasılığı ortalama olarak % 1 daha fazladır.

Tezin asıl amacına uygun olarak sosyal yardımların yoksulluğu azaltmada efektif bir politika aracı olup olmadığını analiz etmek için hanehalkının fert ve hane bazında toplam olarak elde ettiği sosyal yardım gelirleri modele eklenmiştir. Gösterim kolaylığı sağlaması açısından sosyal yardım miktarı birimi 1000 TL olarak seçilmiştir. Buna göre alınan ortalama sosyal yardım miktarındaki her 1000 TL'lik artış hanenin yoksul olma olasılığını yaklaşık olarak %9 azaltmaktadır. Yine bu amaca yönelik sosyal yardım alıp almama durumunun yoksul olma olasılığı üzerindeki etkisini ölçmek amacıyla model 2'de hanenin toplam sosyal yardım geliri yerine yardım alıp almama durumunun analizi yapılmıştır. Bu modele göre sosyal yardım alan hanelerin almayan hanelere göre yoksul olma olasılığı daha fazladır. Her iki modelde de sosyal yardım değişkenleri %99 güven aralığında istatistiki olarak anlamlıdır.

Çizelge 4.2: Marjinal Etkiler Tablosu, 2016

Değişkenler	Model 1	Model 2
Ort. Eğitim yılı	-0.00607*** (0.00104)	-0.00316*** (0.00057)
Hanehalkı reisinin cinsiyeti	0.0232*** (0.00430)	-0.00045 (0.00138)
Hanehalkı reisinin medeni durumu	-0.0103*** (0.00349)	-0.00166 (0.00140)
Hanehalkı reisinin yaşı	-0.00031*** (0.0000)	-0.00011*** (0.0000)
Kayıtdışı çalışma durumu	0.00153 (0.00140)	0.00075 (0.00087)
Toplam yardım tutarı (x1000)	-0.0738*** (0.0000)	
Sosyal yardım alma durumu		0.0197*** (0.00363)
Bölgesel Etkiler	Evet	Evet
Gözlem sayısı	22,418	22,418

Lejant: *** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

(*) dy/dx kukla değişkenin 0'dan 1'e değişimini gösterir.

Karşılaştırmalı olarak 2016 yılı verileri ile yapılan analize bakıldığında ise ilk olarak göze çarpan gözlem sayısındaki artıştır. TÜİK 2011 yılında GYKA'nın örneklem büyüklüğünü iki katına çıkarmıştır ve sonraki yıllarda bu artışı korumuştur. Bu nedenle 2016 yılında da 2006 yılına göre örneklemdeki fert sayısı iki katı kadardır. 2016 yılı analizlerinde hanehalkının ortalama eğitim yılının yoksulluğu azaltıcı etkisinin devam ettiği ancak 2006 yılı analizlerine göre daha düşük ama %99 güven aralığına göre istatistiki olarak anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Hanehalkı reisinin kadın olduğu hanelerde yoksul olma olasılığı hanehalkı reisinin erkek olan hanelere göre %2 daha fazladır. Bu etki model 2'de de negatif ancak istatistiki olarak anlamsızdır. Hanehalkı reisinin medeni durumu model 1'de evli olmayan hanehalkı reisine sahip haneler aleyhine bir durumu işaret etmektedir. Buna göre evli olan hanehalkı reisine sahip hanelerin yoksul olma olasılığı evli olmayanlara göre daha azdır ve 2006 yılı analizine göre etki daha da artmıştır. Hanehalkı reisinin yaşı 2006'daki kadar önemli bir belirleyici olmamasına rağmen hanehalkı reisinin yaşındaki artış yoksulluğu azaltıcı etkiye sahiptir ve istatistiki olarak %99 güven aralığında her iki model için de anlamlıdır.

Hanehalkı reisinin kayıtdışı çalışma durumu ise 2006 yılının tersine her iki model için de istatistiki olarak anlamsızdır.

Alınan sosyal yardım miktarı yoksul olma olasılığını %7 oranında azaltmaktadır. Bu oran 2006 yılında yaklaşık olarak %9 olarak bulunmuştur. Buna göre aradan geçen on yılda yapılan sosyal miktarı artmış olmasına rağmen yoksulluğu azaltıcı etkisinin daha düşük düzeyde kaldığı görülmektedir. Model 2 incelendiğinde sosyal yardım alan hanelerin almayan hanelere göre yoksul olma olasılığı yaklaşık olarak aynı kalmıştır. 2006 ve 2016 yılı karşılaştırmalı analizinde devlet tarafından yapılan yoksullara yönelik sosyal yardımların miktarları yıldan yıla artmış olmasına rağmen bu yardımların etkinliğinin aynı şekilde artmadığı, tam tersine azaldığı görülmektedir.

5. SONUÇ

Dünyada son 50 yılda ve ülkemizde 1980'ler sonrası artan liberalleşme ve küreselleşmeye entegre olma politikalarıyla birlikte gelir dağılımında görülen eşitsizliğin artmasından dolayı yoksulluk önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sorunla mücadele için geliştirilen en önemli politika araçlarından biri devlet tarafından gelir seviyesi düşük bireylere yapılan sosyal yardım harcamalarıdır. Bu sayede gelir dağılımında yeniden dağılım ile eşitsizliğin azaltılması amaçlanmaktadır.

Türkiye'de, 2006-2016 yılları arasında göreceli yoksulluk oranları düşme eğiliminde olsa dahi, 2015 yılı verilerine göre OECD ülkeleri ile karşılaştırıldığında, %17.2 ile en yüksek göreceli yoksulluk oranına sahip ikinci ülke olmakta ve yoksullukla mücadelede zayıf kaldığı anlaşılmaktadır.

Yoksullukla mücadeledeki en etkin enstrümanlardan biri olan kamu eliyle yapılan sosyal transfer mekanizmasının işlevini arttırmak üzere önemli adımlar atılmıştır. 2012 yılına kadar farklı kurum ve kanuni düzenlemeler aracılığıyla sağlanan yardımlar 2012 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın (ASPB) faaliyete geçmesiyle birlikte tek çatı altında toplanmıştır. Bakanlığın kurulmasıyla birlikte son yıllarda yapılan sosyal yardım harcamalarında büyük bir artış görülmektedir. 2012 yılında 11 milyar TL olan sosyal yardım harcamaları , 2016 yılına gelindiğinde ise iki kat artarak 32 milyar TL'ye ulaşmıştır.

Bu çalışmada, öncelikle yoksulluk kavramı ve ölçüm yöntemlerinden bahsedilmiştir. Türkiye'deki sosyal yardım kurumları ve ilgili kanuni düzenlemeler ile birlikte 2006- 2016 yılları arasında yapılan sosyal yardım verilerine ilişkin bilgiler verilmiştir. Sosyal yardım mekanizmalarının yoksulluğu etkisini ölçmek amacıyla Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yayınlanan 2006 ve 2016 yılları Gelir Yaşam Koşulları (GYK) araştırması kesit verisi kullanılmıştır. Hane tarafından alınan toplam sosyal yardım miktarının yoksul olma ihtimali üzerindeki etkileri logit model yardımıyla tahmin edilmiştir. Bu doğrultuda modele hanehalkının ortalama eğitim yılı, hane reisinin cinsiyeti, yaşı, medeni ve kayıtdışı çalışıp çalışmama durumu, haneye giren toplam sosyal yardım miktarı ve sosyal

yardım alıp almadığını gösteren kukla değişken açıklayıcı etmenler olarak eklenmiş ve bunların yoksul olma olasılığı üzerindeki etkisi araştırılmıştır.

Yapılan analiz sonuçlarına göre hanenin ortalama eğitim yılının yoksul olma olasılığını azaltıcı etkisi görülmüştür. Hane halkı reisinin kadın olduğu hanelerde reisin erkek olduğu hanelere göre yoksul olma olasılığı daha fazla iken; reisin medeni durumunun bu olasılık üzerinde istatistiki olarak anlamlı bir etkiye sahip olmadığı bulunmuştur. Hane halkı reisinin yaşı arttıkça hanenin yoksul olma olasılığının azlaması işgücü piyasasında daha deneyimli bireylerin daha yüksek gelir elde ettiği hipotezini doğrular niteliktedir. Reisin kayıtdışı çalıştığı hanelerde kayıtlı çalışanlara göre yoksul olma olasılığının daha fazla olduğu gözlenmiştir. Son olarak haneye giren toplam sosyal yardım miktarındaki 1000 TL'lik bir artışın yoksul olma olasılığını azalttığı ortaya konmuştur. Sosyal yardım miktarı yerine hanenin sosyal yardım alıp almama durumunun yoksulluk üzerindeki etkisi araştırıldığında sosyal yardım alan hanelerin almayan hanelere göre yoksul olma olasılığının daha fazla olduğu görülmüştür.

Ortaya çıkan analizler ışığında 2012 yılından itibaren ASPB bünyesinde toplanan sosyal yardım harcamalarının yoksullukla mücadelede önemli bir araç olduğu gözlenmektedir. Sosyal yardım harcamalarının artırılmasıyla ülkenin görece yoksulluk oranının azalmasının mümkün olduğu ortaya konulmuştur. Bu doğrultuda, yapılan yardımların yoksul ve ihtiyaç sahibi ailelere ulaştığının da altı çizilmiştir. Buna göre, hane ve birey bazında yapılan sosyal yardımlar, toplumda yoksulluğu azaltıcı etkiye sahip, etkili politika araçları olarak karşımıza çıkmaktadır.

KAYNAKLAR

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.** (2013). *Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Faaliyet Raporu 2013*, Ankara, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.** (2014). *Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Faaliyet Raporu 2014*, Ankara, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.** (2015). *Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Faaliyet Raporu 2015*, Ankara, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.** (2016). *Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Faaliyet Raporu 2016*, Ankara, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Arpacıoğlu, Ö. ve Yıldırım, M.,** (2011). Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluğun Analizi, *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 4 (2), 60-76.
- Astar, M. ve Demirci, S.** (2011). Türkiye’de Özel Sigortalıyı Etkileyen Faktörler: Logit Modeli, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13 (2), 119-130.
- Başlevent, C.,** (2015). Sosyal Yardımlar, *İktisat ve Toplum*, 53, 37-41.
- Bozkurt, İ. ve Kaya, M. V.** (2011). İşsizlik, Kişi Başına Milli Gelir (Yoksulluk), Suç Oranı ve Yeşil Kart: 1993-2009 Türkiye Örneği, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30, 133-140.
- Caminada, K. ve Goudswaard, K.** (2012). The relationship between alternative measures of social spending and poverty rates, *International Review of Business and Social Sciences*, 1(5), 8-25.
- Chambers, R.,** (2006). What is Poverty? Who asks? Who answers?, *International Poverty Centre Poverty In Focus*, 3-23.
- Çelikay, F. ve Gümüş, E.** (2013). Sosyal Harcamaların Yoksulluk Üzerine Etkileri: Ampirik Bir İnceleme, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 127-138.
- Dayıoğlu, M. ve Şeker, D. S.,** (2016). The effect of the global financial crisis on household income, inequality and poverty in Turkey, *Metu Studies in Development*, 43 (4), 361-390.
- Dodurka, B., Z.,** (2014). Türkiye’de Merkezi Devlet Eliyle Yapılan Sosyal Yardımlar- Çalışma Raporu, *Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu Çalışma Raporu*, 1-25.
- DPT,** (2001). Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyon Raporu: 9. Beş Yıllık Kalkınma Planı (Yayın No: DPT: 2599-ÖİK), Ankara, DPT Yayınları.
- Fan, L. ve Habibov, N., N.** (2006). Social Assistance and the Challenges of Poverty and Inequality in Azerbaijan, a low-income country in transition, *The Journal of Sociology & Social Welfare*, 33, 203-226.
- Greene, H. W.,** (2008). *Econometric Analysis*, New Jersey, Pearson Prentice Hall.
- Gündoğan, N.,** (2008). Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele, *Ankara Sanayi Odası Yayınları*, Ocak/ Şubat, 42-56.

- Güneş, M.**, (2012). Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımların Bir Kamu Yönetimi Politikası Olarak Sürdürülebilirliği, *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 149-184.
- Iacovou, M., Kaminska, O. ve Levy, H.**, (2012). Using EU-SILC Data for Cross National Analysis: Strengths, Problems and Recommendations, *ISER Working Paper Series, No: 2012-03*.
- Jenkins, P. S. ve Şeker, D. S.** (2015). Poverty Trends in Turkey, *Journal of Economic Inequality*, 13 (3), 401-424.
- Kenworthy, L.** (1999). Do Social-Welfare Policies Reduce Poverty? A Cross-National Assessment, *The University of North Carolina Press*, 77 (3), 1119-1139.
- Khan, H. M.**, (2000). Rural Poverty in Developing Countries: Issues and Policies, *IMF Working Paper*, 3-30.
- Koç, S. ve Sarısoy, İ.**, (2010). Türkiye’de Kamu Sosyal Transfer Harcamalarının Yoksulluğu Azaltmadaki Etkilerinin Ekonometrik Analizi, *Maliye Dergisi*, 158, 326- 348.
- Metin, O.** (2011). Sosyal Politika Açısından AKP Dönemi: Sosyal Yardım Alanında Yaşananlar, *Çalışma ve Toplum*, 1, 179-199.
- Nelson, K.**, (2013). Social Assistance and EU Poverty Thresholds 1990-2008. Are European Welfare Systems Providing Just and Fair Protection Against Low Income?, *European Social Review*, 29(2), 386-401.
- Ortakaya ve Torun**, (2011). Devlet Tarafından Verilen Sosyal Yardımlarda Mükerrerliğin Hesaplanması, *Yardım ve Dayanışma Dergisi*, 2 (3), 75-91.
- Özcan, S., Şahin, A. ve Zengin, E.**, (2012). Türkiye’de Sosyal Yardım Uygulamaları, *Yönetim ve Ekonomi*, 19 (2), 133-142.
- Selim, R., Günçavdı, Ö. ve Bayar, A. A.** (2000). Türkiye’de Bireysel Gelir Dağılımı Yoksulluk (Yayın No.TÜSİAD-T/2000-12/295). İstanbul: TÜSİAD.
- Sen, A.**, (2004). *Özgürlükle Kalkınma, İstanbul, Ayrıntı Yayınları*.
- Stock, H. J. ve Watson, W. M.**, (2015). Introduction to Econometrics, *Essex, Pearson Education Limited*.
- Şener, Ü.** (2010). Yoksullukla Mücadelede Sosyal Güvenlik, Sosyal Yardım Mekanizmaları ve İş Gücü Politikaları, *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Politika Notu*, 2-22.
- Taşçı, F.**, (2008). Türkiye’nin Kamusal Sosyal Yardım Anlayışı (1980-2007) Üzerine Bir Analiz, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 55 (1), 128-149.
- T.C. Başbakanlık**, (2010). Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü, *Ankara, OPTİMAR*.
- TÜİK**, (2008). Tüketim Harcamaları Yoksulluk ve Gelir Dağılımı: Sorularla Resmi İstatistikler Dizisi 6, *Ankara, TÜİK Matbaası*.
- Yentürk, N.**, (2012), STK’lar için Sosyal Koruma Harcamalarını İzleme Kılavuzu, *İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları*.

Yentürk, N., (2013). Türkiye’de Yoksullara Yönelik Harcamalar, *ODTÜ Geliştirme Dergisi*, 40, 433-464.

Yentürk, N., (2015). Türkiye’de Sosyal Koruma Harcamaları: 2006-2015 Güncelleme Notu, *İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları*, 1-8.

OECD Veri Tabanı, (2018). < <https://data.oecd.org/> >, 23.03.2018.

SYDGM (Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü) (2018), <<https://sosyalyardimlar.aile.gov.tr>>, 12.04.2018.

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) (2018), < <http://www.tuik.gov.tr> >, 23.03.2018.

EKLER

EK A: Model tablosu

Çizelge A.1: 2006 yılı için Logit Model

Değişkenler	Model 1	Model 2
Ort. Eğitim yılı	-0.312*** (0.0126)	-0.270*** (0.0124)
Hanehalkı reisinin Cinsiyeti*	0.594*** (0.155)	-0.320** (0.141)
Hanehalkı reisinin medeni durumu*	-0.383*** (0.136)	-0.0390 (0.132)
Hanehalkı reisinin yaşı	-0.105*** (0.0123)	-0.0737*** (0.0123)
Kayıtdışı çalışma Durumu*	0.443*** (0.0621)	0.500*** (0.0629)
Toplam yardım tutarı (*1000)	-0.396*** (0.0000)	
Sosyal yardım alma Durumu*		0.901*** (0.0663)
Sabit	-0.432 (0.187)	-1.633*** (0.283)
Bölgesel Etkiler*	Evet	Evet
R ²	0.2056	0.2113
Gözlem sayısı	10,836	10,836

Lejant: *** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1
(*) kukla değişkeni gösterir

Çizelge A.2: 2016 yılı için Logit model

Değişkenler	Model 1	Model 2
Ort. Eğitim yılı	-0.274*** (0.00808)	-0.227*** (0.00791)
Hanehalkı reisinin Cinsiyeti*	0.727*** (0.0923)	-0.0332 (0.100)
Hanehalkı reisinin medeni durumu*	-0.615*** (0.0897)	-0.127 (0.0987)
Hanehalkı reisinin yaşı	-0.0138*** (0.00176)	-0.00822*** (0.00184)
Kayıtdışı çalışma Durumu*	0.0669 (0.0581)	0.0526 (0.0589)
Toplam sosyal yardım tutarı (x1000)	-0.333*** (0.0000)	
Sosyal yardım alma Durumu*		0.894*** (0.0542)
Sabit	-0.691*** (0.218)	-2.105*** (0.233)
Bölgesel Etkiler	Evet	Evet
R ²	0.1791	0.1819
Gözlem sayısı	22,418	22,418

Lejant: *** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1
(*) kukla değişkeni gösterir